

Mobbing – skolens psykososiale miljø Råde kommune

Forvaltningsrevisjonsrapport

Rolvsøy
4. februar 2016

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	SAMMENDRAG	3
2	INNLEDNING	5
2.1	Bakgrunn	5
2.2	Problemstilling og avgrensing	5
2.3	Metode og gjennomføring	6
2.4	Revisjonskriterier	7
3	SKOLENES PSYKOSOSIALE MILJØ	8
3.1	Revisjonskriterier	8
3.2	Fakta	9
3.3	Vurderinger	26
4	KONKLUSJONER/ANBEFALINGER	26
5	RÅDMANNENS KOMMENTARER	29
6	VEDLEGG	30
6.1	Utledning av revisjonskriterier	30
6.2	Elektronisk spørreundersøkelse	34

1 SAMMENDRAG

Mobbing og krenkende atferd kan få alvorlige og langvarige følger for elever som blir utsatt for det. Mediebildet har de siste årene vist tydelig hvilke dramatiske konsekvenser mobbing kan få. Samtidig som elever som blir utsatt for mobbing kan rammes hardt, kan også kommunens omdømme bli svekket dersom det viser seg at det har vært mangler i kommunens arbeid. Svikt kan også få betydning for kommunens økonomi, eksempelvis ved erstatningskrav eller at elevene får behov for ressurskrevende tjenester.

For å ivareta elevenes rettssikkerhet er det svært viktig at skolen aktivt og systematisk arbeider for å fremme et godt psykososialt miljø. Psykososialt miljø handler om de mellommenneskelige forholdene ved skolens miljø. I et godt psykososialt miljø opplever elevene trygghet og sosial tilhørighet, fritt for krenkende atferd og mobbing. Kvaliteten på det psykososiale miljøet avhenger av hvordan den enkelte elev subjektivt opplever læringsmiljøet. Kommunen må kunne dokumentere et internkontrollsystem som sikrer at elevene får oppfylt sin rett til et godt psykososialt skolemiljø. Systemet må regulere arbeidet som foregår på systemnivå, men også på individnivå.

I dette prosjektet har Østfold kommunerevisjon IKS undersøkt om kommunens handlingsplan mot mobbing er implementert i skolene, herunder om planens tiltak er iverksatt. Rapporten er bygd opp etter handlingsplanens fire innsatsområder:

- Avdekke mobbing
- Løse mobbesaker
- Forebygge mobbing
- Kontinuitet i arbeidet mot mobbing

Undersøkelsen er gjennomført ved bruk av følgende metoder:

- Analyse av sentrale dokumenter
- Spørreskjema til rektorer og PPT
- Elektronisk spørreundersøkelse til kontaktlærere skoleåret 2014/2015
- Intervju med rådgiver oppvekst

- Mappegjennomgang

Revisjonens funn og konklusjoner

Skolene har, i samarbeid med PPT og andre instanser, iverksatt flere tiltak for å avdekke, håndtere og forebygge mobbing og krenkende atferd. Det er revisjonens oppfatning at skolene i Råde har arbeidet aktivt og kontinuerlig med elevenes psykososiale miljø i tiden etter at handlingsplan mot mobbing ble tatt i bruk.

Etter revisjonens vurdering har handlingsplanen mot mobbing, men også deltakelse i ulike prosjekter, bidratt til at kommunen har hatt fokus på arbeidet med elevenes psykososiale miljø. Flere av tiltakene som er iverksatt følger av handlingsplanen, noen tiltak følger indirekte, men det er også iverksatt tiltak som ikke er nevnt i planen. Samlet sett består kommunens system av en rekke elementer og tiltak, hvor flere dokumenter helt eller delvis overlapper hverandre. Flere verktøy og rutiner som nevnes i handlingsplanen er lite tilgjengelig eller ikke i bruk, og skolene bruker ulike kanaler for å tilgjengeliggjøre dokumenter i internkontrollen. Skolene benytter også ulike verktøy og har utarbeidet ulik dokumentasjon for å ivareta de samme kravene i handlingsplanen. Etter revisjonens vurdering gjør dette systemet uoversiktlig og uklart, noe som også kan påvirke det utøvende arbeidet, med stor risiko for at praksis varierer fra skole til skole, men også internt på den enkelte skole.

Handlingsplanen fungerer derfor i mindre grad som grunnlag for enhetlig og systematisk praksis enn hva revisjonen antar var planens forutsetning. Planen legger også i mindre grad til rette for vurdering og evaluering knyttet til planens målsettinger og styringsinformasjon til skoleeier, enn hva vi mener er formålstjenlig. Hva gjelder ivaretagelse av arbeidet i enkeltsaker, er det funn i rapporten som tyder på at det er behov for et system som i større grad legger føringer, plasserer

ansvar og setter krav til dokumentasjon knyttet til oppfølgingen av «mobbeoffer» og «mobbere», også i tiden etter at en mobbesak anses å være avsluttet. Revisjonens gjennomgang av enkeltsaker viser svikt i oppfølgingen, noe som også viser seg å være gjennomgående i de sakene beredskapsteamet har vært involvert i. Det er svært viktig at kommunen som skoleeier kan vise til at de har fulgt opp sakene gjennom dokumentasjon. Samtidig er det viktig at skolene også ivaretar systemperspektivet i arbeidet med å videreutvikle det psykososiale miljøet.

Handlingsplanen inneholder også tiltak som ikke gjennomføres. Planen er ikke revidert siden den ble tatt i bruk, og slik det fremstår for revisjonen er det på flere områder ikke samsvar mellom planens tiltak og den praksis som foregår på den enkelte skole. Revisjonen vil presisere at dette ikke betyr at arbeidet som gjøres på den enkelte skole ikke tilfredsstiller opplæringsloven.

Likevel er det slik at selv om opplæringsloven og ansvaret for oppfyllelsen av elevenes rett til et godt psykososialt ligger til skoleledelsen på den enkelte skole, er det kommunen, som skoleeier, som har det overordnede ansvaret. Slik revisjonen har oppfattet det skal handlingsplanen mot mobbing være sentral hva gjelder ivaretagelse av kommunens overordnede ansvar for elevens psykososiale miljø. Slik handlingsplanen praktiseres på revisjonens tidspunkt kan vi ikke se at dette er tilfellet. På bakgrunn av funnene i rapporten kan vi derfor ikke konkludere med at handlingsplanen er implementert fullt ut. Skolene har imidlertid ervervet verdifull kompetanse til å ivareta og videreutvikle arbeidet med det psykososiale miljøet. Det er

derfor revisjonens vurdering at kommunen har et stort potensiale på dette området. De fleste er godt kjent med handlingsplanen og opplever den som nyttig. Gjennom systematisk arbeid med å revidere og tilpasse handlingsplanen og internkontrolldokumentasjonen for øvrig, er det revisjonens oppfatning at kommunen kan videreutvikle et godt fundament for ivaretagelse av elevenes psykososiale miljø.

Vi anbefaler derfor at kommunen reviderer handlingsplanen jevnlig, slik at den i større grad kan gjenspeiles i praksis og gi riktig styringsinformasjon til skoleeier. For at internkontrollen på området skal være effektiv bør kommunen som skoleeier sørge for å:

- legge føringer for enhetlig praksis på skolen, både hva gjelder maler, rutiner og metodikk, så langt det er hensiktsmessig, eksempelvis gjennom nivåinndeling.
- vurdere om det er hensiktsmessig å ha ett sett med likelydende rutiner og retningslinjer for arbeidet med å avdekke, forebygge og håndtere mobbing og krenkende atferd, samt oppfølging av elever som har blitt utsatt for dette.
- vurdere hvorvidt kommunens rutiner og retningslinjer i tilstrekkelig grad avklarer ansvar og hvordan en sak skal dokumenteres.
- avklare hvordan internkontrolldokumentene skal være tilgjengelig for de ansatte, og sørge for at dette gjennomføres.
- etablere og gjennomføre evalueringsaktiviteter knyttet til handlingsplanens målsettinger, slik at skoleeier kan følge med på at handlingsplanen fungerer som forutsatt.

Revisjon takker for samarbeidet og bistanden i forbindelse med revisjonen.

2 INNLEDNING

2.1 Bakgrunn

Faktaboks 1: Bakgrunn

Revisjonen har som en av sine oppgaver å utføre forvaltningsrevisjon, jfr. kommunelovens § 78 og forskrift om revisjon kapittel 3. Forvaltningsrevisjon innebærer blant annet å kontrollere at forvaltningens aktiviteter foregår i samsvar med gjeldende bestemmelser og kommunestyrets vedtak.

Forvaltningsrevisjonsplan for 2014-2015 ble vedtatt i kommunestyret 9. desember 2013 (sak 13/080). Planen sier følgende: *«Lovverket stiller krav til skolenes psykososiale miljø og at elevene har krav på et miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Regjeringen har også et økt fokus på mobbing. Det viktigste arbeidet mot mobbing er likevel det arbeidet som skjer lokalt. Å hindre mobbing er et lokalt ansvar og krever lokal handling.»*

Råde kommune ble i 2011 med i «Respektprogrammet» som innebærer et systematisk arbeid for å utvikle et positivt læringsmiljø gjennom etablering av flere tiltak. Ifølge årsberetning er handlingsplan mot mobbing ikke ferdigstilt og det skal også utarbeides ny utgave av reaksjonstrapp i mobbesaker (tidligere kalt flytskjema) og årshjul for psykososialt arbeid. Kommunen har som mål at nasjonale og lokale elevundersøkelser skal vise en positiv utvikling».

På bakgrunn av dette foreslo revisjonen i utgangspunktet følgende problemstilling for gjennomføringen av prosjektet: *«Har Råde kommune et system som i tilstrekkelig grad forebygger, avdekker og håndterer mobbing i grunnskolen?»*

Etter at prosjektplanen ble sendt til kontrollutvalget avholdt vi oppstartsmøte med rådmannen, hvor vi blant annet fikk informasjon om at kommunens handlingsplan mot mobbing var ferdigstilt og hadde vært i bruk i ca. to år. Rådmannen ga også uttrykk for at kommunen hadde fått på plass et godt system for det psykososiale arbeidet. Det var derfor enighet om at en mer hensiktsmessig vinkling på prosjektet ville være å undersøke om kommunens system faktisk har blitt implementert i skolene. Vi foreslo derfor en endring i prosjektets problemstilling. Kontrollutvalget sluttet seg til dette i møtet 11. mai 2015 (sak PS 15/18).

2.2 Problemstilling og avgrensning

Rapporten omhandler følgende problemstilling:

- Er kommunens system for å sikre elevenes psykososiale miljø implementert?

Med kommunens system siktes det til kommunens handlingsplan mot mobbing. Problemstillingen innebærer undersøkelser av om handlingsplanens tiltak for å avdekke, håndtere og forebygge mobbing, samt sikre kontinuitet i arbeidet, er iverksatt i tråd med planen.

Revisjonen har derfor i utgangspunktet ikke vurdert om kommunens system tilfredsstillende opplysningsloven. Manglende iverksettelse av tiltak i handlingsplanen kan imidlertid indikere at også systemet har forbedringsområder. I et slikt perspektiv vil systemets eventuelle forbedringsområder bli vurdert.

2.3 Metode og gjennomføring

Faktaboks 2: Metode og gjennomføring

Østfold kommunerevisjon IKS gjennomfører all forvaltningsrevisjon i tråd med «Standard for forvaltningsrevisjon» (RSK 001). Dette innebærer blant annet at rapporten skal skille klart mellom fakta, og revisjonens vurderinger og konklusjoner.

Fakta plasseres under egen overskrift, og er en gjengivelse av informasjon som revisjonen har fått tilgang til gjennom datainnsamlingen.

Informasjonen bygger på beskrivelser hentet fra skriftlige dokumenter, mappegjennomgang, spørreundersøkelse og/eller verifiserte intervjuer. Det gjøres oppmerksom på at fakta i noen tilfeller kan gjengi kommunens egen vurdering eller opplevelse av en gitt tilstand. Fakta kan også være enkeltpersoners meninger, erfaringer eller holdninger.

Revisjonen er gjennomført ved bruk av følgende metoder:

- Dokumentanalyse
- Spørreskjema
- Elektronisk spørreundersøkelse
- Intervju
- Mappegjennomgang

Med utgangspunkt i handlingsplanen har revisjonen gjennomgått skolenes rutiner og planer for arbeidet med elevenes psykososiale miljø, samt utvalgte resultater fra elevundersøkelsen.

Revisjonen har sendt spørreskjema til kontaktperson for å avklare og presisere enkelte momenter i handlingsplanen. Spørsmålene ble fulgt opp i intervju, og referat er verifisert i etterkant. Et verifisert referat er å anse som fakta på lik linje med annen skriftlig dokumentasjon. Det er også sendt ytterligere oppfølgingsspørsmål pr. e-post.

Videre er det sendt elektronisk spørreundersøkelsen til 43 kontaktlærere skoleåret 2014/2015. Svarfristen på undersøkelsen måtte utsettes på grunn av lav deltakelse. Svarprosent endte på 72. Revisjonen anser svarprosenten som tilfredsstillende. Med hensyn til lavt antall respondenter mener revisjonen likevel at det

er nødvendig å være varsomme med å generalisere på bakgrunn av funnene i undersøkelsen når vi foretar våre vurderinger. Spørreundersøkelser kan også generelt inneholde feilkilder, spesielt knyttet til hvordan respondentene har oppfattet spørsmålene eller skalaen som er benyttet i tilknytning til de ulike spørsmålene. Revisjonen har forsøkt å ivareta dette hensynet ved å sende undersøkelsen til kommunen med mulighet for innspill før den ble sendt ut, samt forklare bakgrunn og formål med spørsmål der det har vært hensiktsmessig. Revisjonen valgte også å få administrasjonens innspill på hva som ville være tilfredsstillende svar på enkelte av spørsmålene. Kommunens oppfatning er tatt inn i faktadelen av rapporten, og er også hensyntatt i revisjonens vurderinger. Spørreundersøkelsen følger som vedlegg til rapporten (vedlegg 2).

Kilde: freeimages.com

I tillegg er det gjennomført intervjuer pr. e-post. Spørreskjema ble sendt til alle rektorene (Karlshus, Spetalen og ungdomsskolen), med adgang til å delegerer spørsmål til sosiallærer eller andre ansatte. Skjema ble sendt med en ukes frist for tilbakemelding. Fristen måtte imidlertid utsettes med en uke.

Det er også gjennomført intervju pr. e-post med fagansvarlig for PPT (pedagogisk-psykologisk tjeneste), samt oppfølgingsspørsmål, også pr. e-post.

I møte med kontaktperson ble flere av mobbesakene som kommunen har hatt siden 2014 gjennomgått for å danne et bilde av kommunens praksis. Kontaktperson informerte om fire-seks saker siden 2014, hvorav vi gjennomgikk tre av sakene. Resultatet fra gjennomgangen er, etter vår vurdering, ikke alene tilstrekkelig til å danne en generell oppfatning, men må suppleres med øvrig faktagrunnlag for å kunne utgjøre et grunnlag for vurderinger.

Kilde: freeimages.com

Revisjonen har benyttet data fra flere kilder, og gjennom bruk av ulike metoder sikret rapportens validitet og reliabilitet. Utfordringer og begrensninger i revisjonens metodikk er beskrevet ovenfor sammen med beskrivelsen av de ulike metodene som er benyttet. Vi tar også hensyn til metodenes begrensninger i vurderingene.

På denne bakgrunn mener revisjonen at rapporten fremstiller situasjonen i kommunen på en riktig måte, og at vi har et godt grunnlag for våre konklusjoner og anbefalinger.

Undersøkelsen er gjennomført av forvaltningsrevisor Lene Brudal i perioden mai til desember 2015.

2.4 Revisjonskriterier

Faktaboks 3: Revisjonskriterier

Revisjonskriterier fastsettes normalt med basis i en eller flere autoritative kilder og ut fra trinnhøydeprinsippet. Med autoritative kilder menes normalt lovverk, politiske vedtak og føringer, men også kommunens egne retningslinjer, anerkjent teori på området og/eller andre sammenlignbare virksomheters løsninger og resultater kan danne basis for revisjonskriterier.

I dette prosjektet er følgende kilder benyttet for å utlede revisjonskriteriene:

- Opplæringslovens kapittel 9a
- Kommunens handlingsplan mot mobbing

Utleddning av revisjonskriteriene følger i vedlegg, samt punktvis i kapittel 3.1. Kriteriene har vært til gjennomlesing hos kommunen.

3 SKOLENES PSYKOSOSIALE MILJØ

Er kommunens system for å sikre elevenes psykososiale miljø implementert?

3.1 Revisjonskriterier

Psykososialt miljø handler om de mellommenneskelige forholdene ved skolens miljø, og avhenger av hvordan den enkelte elev subjektivt opplever læringsmiljøet.

Alle elever har rett til et godt psykososialt skolemiljø. Skolen må aktivt og systematisk arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø hvor elevene opplever trygghet og sosial tilhørighet. Kommunen må ha et forsvarlig system for vurdering av om kravene blir oppfylt. Kommunen må kunne dokumentere et internkontrollsystem som sikrer at elevene får oppfylt sin rett til et godt psykososialt skolemiljø på systemnivå, men også på individnivå.

Rådmann og rådgiver for skole og oppvekst (heretter omtalt som rådgiver) informerer om at kommunen har fått på plass et godt system for det psykososiale arbeidet på skolene gjennom handlingsplan mot mobbing. Rådgiver viser til at kommunen har flere virkemidler som skal bidra positivt i det systematiske arbeidet, herunder blant annet deltakelse i «Respektprogrammet» og «Læringsmiljøprosjektet».

For å avdekke mobbing skal skolene sørge for:

- å gjennomføre elevundersøkelser
- å ha vakt og tilsynsordninger
- kommunikasjon med elever og foresatte gjennom:
  - læringsamtaler
  - utviklingssamtaler
  - klasseforeldremøter
  - samarbeid med FAU¹
  - mobbing som tema i klassen

Skolene skal løse mobbesaker gjennom:

- handling i tråd med ansvarskjeden
- skriftliggjøring av samtaler, logg, undersøkelser og avtaler
- vedtak om tiltak
- evaluering av tiltak
- samarbeid med andre instanser
- strategisk arbeid

Skolene skal forebygge mobbing gjennom arbeid med:

- Relasjonsbygging:
  - Lærer-elev
  - Lærer-klasse
  - Elev-elev
  - Lærer-foresatt
  - Lærer-foreldregruppe
- Skolestart
- Overgang fra barnehage til skole og skoleskifte
- Sikring av arenaer
- Fokus på mobbing i forebyggende arbeid

Skolene må sørge for kontinuitet i arbeidet med å avdekke, forebygge og løse mobbesaker gjennom:

- å gjøre planen kjent for elever, ansatte og foresatte
- årshjul med faste tiltak
- evaluering av det forebyggende og holdningsskapende arbeidet
- evaluering av vakt- og tilsynsordningen
- revidering av handlingsplanen

¹ Foreldrerådets arbeidsutvalg.

3.2 Fakta

Høsten 2011 startet kommunen arbeidet med en felles handlingsplan mot mobbing. Handlingsplanen ble utarbeidet i forbindelse med deltakelsen i «Respektprogrammet».

Faktaboks 4: Respektprogrammet

Respekt er et skoleutviklingsprogram på 2,5 år som er utviklet av Senter for atferdsforskning (SAF) ved Universitetet i Stavanger. Programmet har følgende innsatsområder:

- Mobbing
- Konsentrasjon
- Disiplin
- Skulk
- Rasisme
- Vold
- Negativ gjengdannelse

Målet med programmet er å forbedre skolens faglige og sosiale læringsmiljø gjennom å utvikle lærernes og ledelsens handlingskompetanse. Gjennom deltakelse i programmet deltar skolene på seminarer og kurs, samt får støtte fra programleverandør og veiledere.

Kommunens handlingsplan ble utarbeidet av en gruppe bestående av sosiallærere fra de tre skolene i kommunen – Karlshus, Spetalen og ungdomsskolen. I perioden arbeidet pågikk ble også lærergruppen og skoleledelsen involvert i arbeidet, eksempelvis gjennom å ha planen som tema på personalmøter. Handlingsplanen ble ferdigstilt og tatt i bruk i 2013. Planen er ikke politisk vedtatt, men ble lagt frem for utvalg for oppvekst og kultur våren 2012.

Faktaboks 5: Handlingsplan mot mobbing

Målet med handlingsplanen er at alle elever skal oppleve et trygt og godt arbeidsmiljø fritt for mobbing på skolen. Planen bygger på mal fra læringsmiljøsenderet i Stavanger, og inneholder tiltak innenfor følgende kategorier:

- Avdekking av mobbing og krenkende atferd
- Håndtering av mobbing og krenkende atferd
- Forebygging av mobbing og krenkende atferd
- Kontinuitet i arbeidet

Rektor ved de ulike skolene informerer om at planen er implementert på den enkelte skolen ved gjennomgang av planen sammen med

personalet ved skolestart, arbeid med enkelte deler av planen gjennom året, samt utarbeidelse av rutiner som skal ivareta de ulike områdene.

På spørsmål om kontaktlærerne opplever å bli involvert i skolens systematiske arbeid med elevenes psykososiale miljø viser resultatet fra spørreundersøkelsen at kommunen oppnår en gjennomsnittlig skår på 4,69.² Kommunen har vurdert «5» som tilfredsstillende.

Gjennomsnittlig skår varierer fra 4,5 på ungdomsskolen til 4,78 og 4,8 på henholdsvis Karlshus og Spetalen.

På spørsmål om kjennskap til handlingsplanen viser resultatet fra spørreundersøkelsen at 65,5 % av kontaktlærerne er godt kjent med handlingsplanens innhold, mens 34,5 % oppgir å kjenne til deler av planen.³ En av kontaktlærerne mener at skolen må arbeide grundigere med planen og få bedre rutiner for melding og plassering av ansvar.

Handlingsplanen stiller krav til kommunens internkontrolldokumentasjon på området, eksempelvis skal følgende foreligge:

- Plan for tema innenfor mobbeproblematikk til klasseforeldremøter skoleåret 2014/2015
- Plan for tema innenfor mobbeproblematikk på de ulike årstrinnene 2014/2015
- Skolens standard
- Plan for å sikre et godt psykososialt miljø
- Ordensreglement
- Mal enkeltvedtak §9a-3
- Prosedyre «God skolestart»
- Felles kommunal plan for å sikre gode overganger
- Rutine/retningslinje/prosedyre og maler for gjennomføring av utviklingssamtale, læringsamtale/elevsamtale

² n= 29. Skala: 6= «I svært stor grad» 1= «I svært liten grad».

³ n=29.

Revisjonen har mottatt dokumentasjon som viser at skolene har ulik tilnærming til de ulike dokumentasjonskravene.

Tabellen nedenfor viser hvilke dokumenter vi har mottatt fra de ulike skolene.

Tabell 1: Dokumentasjon fra skolene

Karlshus	Spetalen	Ungdomsskolen
Sosial læreplan	Oversiktsplan for samarbeid hjem-skole	Samværsregler
Ordensreglement	Om hjem-skole samarbeid ⁴	Mal for elevsamtale
Skolens standard	Respektrutiner	Regler for klasseledelse
Prosedyre enkeltvedtak	Forebyggende/sosial plan	Kontaktlærers oppgaver og ansvar
Mal for utviklingssamtale	Forventinger til skole og foresatte	Læringsmiljørutine
	Ordensregler	Arbeid mot mobbing
	Rutine ved bekymring vedr. elev	Mal for enkeltvedtak
	Mal for enkeltvedtak	

Revisors merknader: Oversikten er ikke uttømmende.

Rådgiver bekrefter at skolene har ulike vinklinger på de dokumentene som er oversendt, men at de ivaretar de samme kravene i handlingsplanen. Det har vært forsøkt å få på plass felles maler for alle skolene, men dette har ikke latt seg gjøre, da skolene ønsker å utarbeide dokumentene på ulike måter, og en skole ser eksempelvis ikke behovet for et dokument som en annen skole har behov for. Rådgiver legger til at det ligger i virksomhetsmodellens natur at det er en viss frihet tillagt den enkelte virksomhet.

Rektorene informerer om at dokumentene som utgjør internkontrollsystemet for skolens psykososiale miljø er tilgjengelig på ulike steder. På Karlshus benyttes Acos – kommunens arkivsystem. På Spetalen er dokumentene i tillegg tilgjengelig på skolens elektroniske læringsplattform, skolens fellesområder og kommunens hjemmeside. Ungdomsskolen har sine dokumenter tilgjengelig i «Blå perm».

Rådgiver informerer om at relevante dokumenter, som eksempelvis planer, rutiner og retningslinjer skal ligge i Kvalitetslosen (mal for enkeltvedtak vil bli lagt inn i saksbehandlingssystemet Acos). Om ikke alle disse dokumentene er lagt inn i systemet, vil dette bli gjort.

Deltakelsen i «Respektprogrammet» har bidratt til kompetanseheving i organisasjonen, blant annet knyttet til utarbeidelse av sosiogram, ikke-anonyme spørreundersøkelser og klasseledelse.

Faktaboks 6: Sosiogram

Sosiometri er en metode for å kartlegge sosiale relasjoner. Ved å be elevene skrive navnet på de tre elevene de helst vil være sammen med i timene, og navnet på de tre elevene de helst vil være sammen med i friminuttet kan man få gode opplysninger om elevenes sosiale attraktivitet og roller i klassen. Ut fra opplysningene kan det være nyttig å lage et nettverkskart som viser relasjonene mellom elevene. (www.udir.no)

Videre har deltakelsen i programmet bidratt til at flere tiltak har blitt konkretisert og dokumentert gjennom eksempelvis handlingsplan og ulike rutiner. Også på nasjonalt nivå er det dokumentert at deltakelsen i programmet har positiv effekt på arbeidet med skolens psykososiale miljø. Programmet er gjennomført på mer enn 90 skoler over store deler av landet. Programmet er blant annet vurdert i rapporten «Forebyggende innsatser i skolen» skrevet for Utdanningsdirektoratet og Sosial- og helsedirektoratet. Rapporten viser at Respektprogrammet kan vise til dokumenterte effekter, og blir anbefalt for videre bruk i skolen.

⁴ Inneholder oversikt over foreldremøtetema.

Kommunens system for skolenes psykososiale arbeid består også av en ny, felles handlingstrapp. Handlingstrappen omtales senere i rapporten. Rådgiver viser til at Karlshus tidligere har hatt en utgave av handlingstrappen, og at ungdomsskolen etter å ha avdekket flere saker som det ikke var tatt tak i juni 2015, utarbeidet en rutine for førstelinjehåndtering av mobbesaker. Utover dette har ikke kommunen tidligere hatt noen rutiner eller retningslinjer for hvordan mobbesaker skal håndteres. Rektorene på sin side viser til at de nå har rutiner og retningslinjer som ivaretar arbeidet.

Kommunen på nåværende tidspunkt deltaker i «Læringsmiljøprosjektet».

Faktaboks 7: Læringsmiljøprosjektet

Utgangspunktet for prosjektet er statens bekymring over vedvarende høye mobbetall ved mange norske skoler. Prosjektet er rettet mot skoler med høye mobbetall over tid. Målet med prosjektet er å bedre læringsmiljøet og redusere mobbing. Prosjektet varer over fire semestre med veiledning knyttet til å avdekke og stoppe mobbing, samt klasseledelse, skole-hjem samarbeid og organisasjonsutvikling.

Råde ble plukket ut av Fylkesmannen til å delta i prosjektet på bakgrunn av resultater i elevundersøkelsen (resultatene presenteres senere). Prosjektet varer ut 2016.

Tabell 2: Kontaktlærernes vurdering av tiltak

I hvilken grad mener du «tiltakene» nedenfor fremmer et godt psykososialt miljø på skolen?	Tilfredsstillende skår ⁵	Skår	«Vet ikke»
Deltakelse i respektprogrammet	4	4,37	6,9 %
Deltakelse i læringsmiljøprosjektet	4	4,13	20,7 %
Handlingsplan mot mobbing	5	4,93	3,6 %
Rutiner for håndtering av mobbesaker	5	5,21	-

Revisors merknader: Svarene er avgitt på en skala fra 1-6 hvor 1= «I svært liten grad» og 6= «I svært stor grad». n= 28-29.

Tabellen viser at kommunen, med unntak av handlingsplanen, oppnår en tilfredsstillende skår både hva gjelder respektprogrammets,

Rektorene informerer om at deltakelsen i prosjektet, gjennom eksempelvis kursing, har økt personalets kompetanse i blant annet relasjonsbygging og klasseledelse. Skolene har gjennomført ikke-anonym spørreundersøkelse og laget sosiogram i forbindelse med deltakelsen i prosjektet.

I tillegg til deltakelsen i «Læringsmiljøprosjektet» er kommunen også i oppstartsfasen i et prosjekt sammen med Fredrikstad og Hvaler – «Regelverk i praksis», hvor fokus er på dokumentasjon. Dette vil gi kompetanseheving på ledernivå. Her omfattes både dokumentasjon knyttet til det psykososiale arbeidet, og i neste fase også dokumentasjon knyttet til tilpasset opplæring.

Som en del av kommunens internkontroll blir det også utarbeidet en tilstandsrapport årlig. Her blir det rapportert på måloppnåelse.

Faktaboks 8: Tilstandsrapport

Rapporten skal inneholde læringsresultater, læringsmiljø og frafall. I tillegg kan rapporten tilpasses lokale behov og lokal kunnskap ut i fra hva som er formålstjenlig.

Tilstandsrapporten skal bidra til en mer systematisk gjennomgang av kvaliteten på opplæringen og elevenes resultater, og skal være grunnlag for videreutvikling i skolene.

læringsmiljøprosjektets og rutiners betydning for å fremme et godt psykososialt miljø på skolen. Handlingsplanen oppnår en skår på 4,93.

⁵ Kommunens vurdering.

Figuren nedenfor viser gjennomsnittlig skår på spørreundersøkelsens påstander om

kontaktlærernes opplevelse av elevenes psykososiale miljø.

Diagram 1: Elevenes psykososiale miljø

Revisors merknader: Påstandene er besvart i en skala fra 1-6 hvor 1 er «Helt uenig» og 6 er «Helt enig». n= 29.

Kommunen har vurdert «5» som tilfredsstillende skår på påstandene. Figuren viser at kontaktlærerne opplevelse av elevenes psykososiale miljø i klassen skårer

høyere enn opplevelsen av elevenes psykososiale miljø på skolen. I tabellen nedenfor fremstilles resultatene fra skolene hver for seg.

Tabell 3: Elevenes psykososiale miljø

	Karlshus	Spetalen	Ungdomsskolen
Elevene som jeg er kontaktlærer for har et godt psykososialt miljø	5,44	5,3	5,2
Elevene på skolen har et godt psykososialt miljø	4,67	5	4,7

Tabellen viser at samtlige av skolene oppnår en høyere skår på vurderingen av det psykososiale miljøet til elevene i klassen enn til elevene på skolen. Karlshus skårer høyest på kontaktlærernes opplevelse av elevenes psykososiale miljø i klassen, mens de også skårer lavest på opplevelsen av elevenes psykososiale miljø på skolen.

Alle rektorene informerer om at nettbasert mobbing via sosiale medier er en utfordring. En av skolene informerer om at de arbeider med holdningsskapende arbeid for å møte denne utfordringen. Dette arbeidet skal bli en del av et fastsatt program som skal løftes opp på alle foreldremøter fra 1.-7. trinn.

I tillegg blir samhandlingsproblemer mellom jenter i 12-13 års alder og etablering av jentekulturer nevnt som utfordrende, samt at flere elever strever med diagnoser og personlige utfordringer. Mange elever kommer fra hjem med utydelig grensesetting hvor elevene er vant til å forhandle. Dette kan føre til utagerende og utprøvende atferd. I tillegg nevnes foreldrekonflikter som føres ned på elevnivå som utfordrende. Rektor ved Spetalen mener at enkelte utfordringer kunne vært forebygget ved hjelp av foreldreveiledning og bistand til å arbeide med sosial kompetanse.

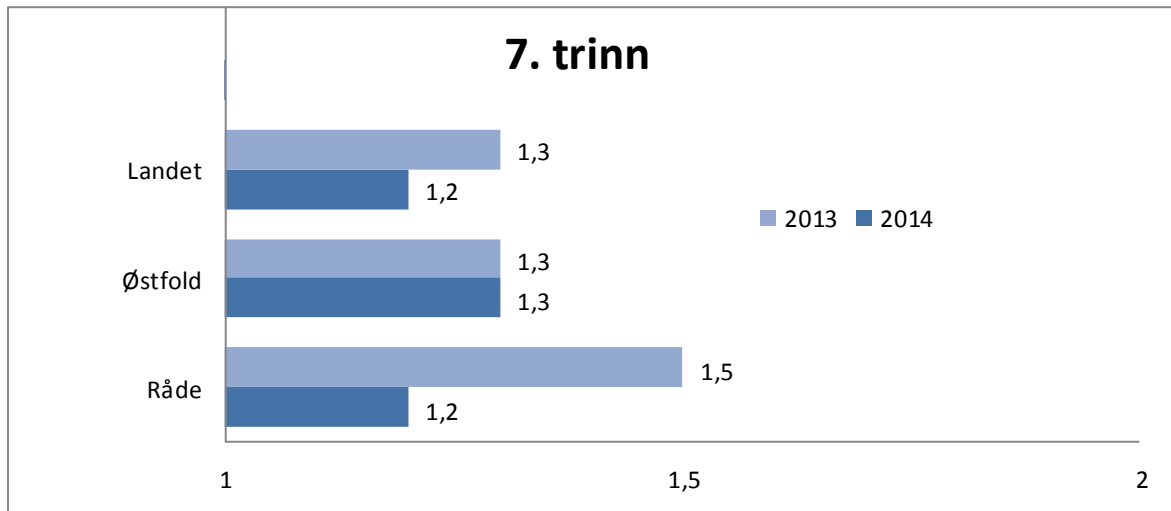
Avdekking av mobbing

Gjennom årlig elevundersøkelse skal kommunen avdekke omfanget av mobbing ved skolene. «Elevundersøkelsen» er en del av det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet. Skolene kan invitere elever fra og med 5. trinn til å svare på undersøkelsen. Det er obligatorisk å gjennomføre undersøkelsen på

7. og 10. trinn i høstsemesteret. I vårsemesteret kan skolene gjennomføre undersøkelsen på frivillig basis.

Figurene nedenfor viser resultater fra undersøkelsens spørsmål innenfor tema «Mobbing på skolen» i 2013 og 2014.

Diagram 2: Er du blitt mobbet på skolen de siste månedene?

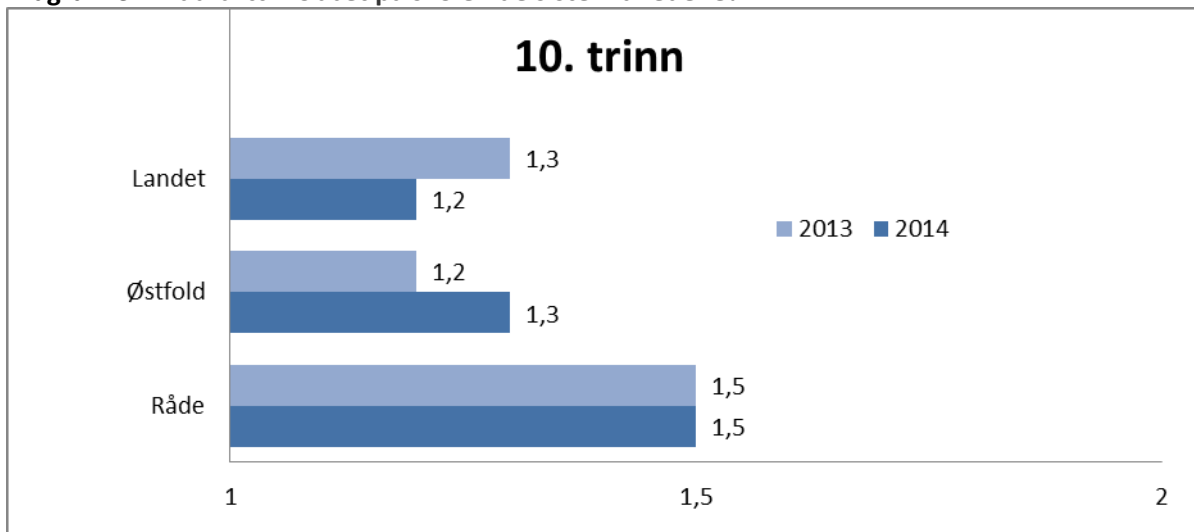

Revisors merknader: Tallene er hentet fra www.skoleporten.udir.no. Elevene kunne velge mellom følgende svaralternativ: «ikke i det hele tatt» =1, «en sjelden gang» =2, «2-3 ganger i måneden» =3, «Omtrent én gang i uka» =4, «flere ganger i uken» =5.

Tallene for 7. trinn viser en positiv utvikling i landet. Denne utviklingen gjenspeiler seg også på barneskolene i Råde. Tallene for Østfold

har holdt seg stabilt. Råde lå over Østfold-snittet i 2013. I 2014 ligger Råde under Østfold-snittet.

Diagram 3: Er du blitt mobbet på skolen de siste månedene?

Revisors merknader: Tallene er hentet fra www.skoleporten.udir.no. Elevene kunne velge mellom følgende svaralternativ: «ikke i det hele tatt» =1, «en sjelden gang» =2, «2-3 ganger i måneden» =3, «Omtrent én gang i uka» =4, «flere ganger i uken» =5.

Også tallene for 10. trinn viser en positiv utvikling i landet. Denne utviklingen gjenspeiler seg verken i Østfold, hvor snittet har økt eller i Råde hvor snittet har holdt seg

stabilt høyere i perioden. I tabellen nedenfor presenteres andelen av elevene i skolene som har opplevd mobbing.

Tabell 4: Andel elever som har opplevd mobbing 2-3 ganger i måneden eller oftere

	7. trinn		10. trinn	
	2013	2014	2013	2014
Landet	5,4 %	4,8 %	5 %	4,7 %
Østfold	5,3 %	5,1 %	4,9 %	5,3 %
Råde	11,4 %	2,7 %	11,5 %	* ⁶

Revisors merknader: Tallene er hentet fra www.skoleporten.udir.no

Tallene viser at Råde hadde en høy andel elever som ble mobbet i 2013 sammenlignet med Østfold og landet som helhet. I 2014 har andelen gått ned, både på 7. og 10. trinn.

Rådgiver informerer om at intensjonen med handlingsplanen var at «Elevundersøkelsen» skulle gjennomføres på alle trinn fra 5. til 10. Rådgiver informerer om at undersøkelsen ble gjennomført på 5.-7. trinn på Spetalen, 7. trinn på Karlshus og på alle trinn på ungdomsskolen i 2014. Årsaken til at undersøkelsen kun ble gjennomført på 7. trinn på Karlshus var ifølge rektor dataproblemer. Skolen har ellers praksis for å gjennomføre undersøkelsen på 5.-7. trinn. Revisjonens gjennomgang av utvalgte resultater fra elevundersøkelsen i 2014 presenteres senere i rapporten.

Rådgiver informerer om at resultatene fra undersøkelsen er godt kjent hos de ansatte og at det er arbeidet mye med oppfølging av resultatene på den enkelte skole. Rektorene informerer om at resultatene blir evaluert i ulike møtefora, eksempelvis fagmøter og plangrupper. Det skrives referat fra møtene.

Utover dette foreligger det ikke dokumentasjon på evalueringen. På bakgrunn av resultatene i 2013 ble Råde-skolene valgt ut til å delta i «Læringsmiljøprosjektet». I tillegg informerer rektorene om at det ble satt i verk ulike tiltak. På Spetalen ble det iverksatt tiltak på enkelte trinn, eksempelvis knyttet til jentemobbing. De gjennomførte også elevundersøkelsen både høstsemesteret og vårsemesteret for å se om det ble noen bedring, og det ble bevilget midler til å iverksette trivselstiltak. På Karlshus ble det iverksatt månedlig «Vennskaperdag» og økning i antall fellessamlinger. På ungdomsskolen ble det ansatt en ekstra sosiallærer, samt at rutiner ble strammet inn.

Rådgiver informerer om at det også ble fattet et politisk vedtak (saksnr. 069/14) om at arbeidet mot mobbing skulle følges opp gjennom kvartalsvise rapporter. Rådgiver informerer om at politisk utvalg for oppvekst og kultur er holdt løpende (månedlig) orientert om arbeidet gjennom muntlig rapportering.

Tabell 5: Elevundersøkelsen

I hvilken grad mener du elevundersøkelsen fremmer et godt psykososialt miljø på skolen?	Tilfredsstillende skår	Skår	«Vet ikke»
		4	4,52

Revisors merknader: Svarene er avgitt på en skala fra 1-6 hvor 1= «I svært liten grad» og 6= «I svært stor grad». n= 29.

⁶ Spørsmål besvart av færre enn 5 elever unntas offentlighet i sin helhet, på grunn av fare for indirekte identifisering. Svarprosent på enkeltspørsmål skal unntas offentlighet dersom tall for spørsmålet den er knyttet til er unntatt offentlighet.

Tabellen viser at kommunen oppnår en tilfredsstillende skår på 4,52 på spørsmålet.

Intensjonen med handlingsplanen var at også «Respektundersøkelsen» skulle gjennomføres fra 3.trinn og oppover. Rådgiver informerer imidlertid om at undersøkelsen, av kapasitetshensyn, ikke ble gjennomført på noen trinn skoleåret 2014/2015. Rektorene legger til at undersøkelsen er erstattet av andre tiltak og at flere av områdene er ivaretatt i «Elevundersøkelsen». I tillegg er elevens psykososiale miljø et fast punkt på alle halvårsvurderinger med flere av de samme spørsmålene, samt at det gjennomføres ikke-anonyme spørreundersøkelser og utarbeides sosiogrammer.

Vakt og tilsynsordning skal bidra til å minimere negative handlinger og gi utsatte elever mulighet til beskyttelse. Alle skolene praktiserer vakt- og tilsynsordning. Skolene har utarbeidet tilsyns-/inspeksjonsplaner som blir evaluert fortløpende. Rektorene ved alle

skolene informerer om at tilsynsvaktene har måtte gripe inn overfor krenkende atferd/mobbing. Det blir satt inn ekstra tilsyn i spesielle tilfeller, eksempelvis ved skoleårets oppstart, overfor utsatte elever eller spesielle værforhold.

Kommunikasjon med elever og foresatte er et av tiltakene som skal bidra til å avdekke mobbing og krenkende atferd. Rådgiver informerer om flere møtearenaer mellom skolen og elever/foresatte, herunder samtaler med elever/foresatte, foreldremøter og FAU. Rektorene nevner også andre arenaer som samarbeidsutvalg, skolemiljøutvalg, klassekontakter, og ulike sosiale arrangementer.

På spørsmål om elevens opplevelse av det psykososiale miljøet har vært tema i samtale med eleven svarer 96,6 % «Ja». På ungdomsskolen svarer 100 % «Ja» på spørsmålet.

Tabell 6: Elevsamtaler

I hvilken grad mener du elevsamtaler fremmer et godt psykososialt miljø på skolen?	Tilfredsstillende skår	Skår	«Vet ikke»
	5	5,55	-

Revisors merknader: Svarene er avgitt på en skala fra 1-6 hvor 1= «I svært liten grad» og 6= «I svært stor grad». n= 29

Tabellen viser at kommunen oppnår en tilfredsstillende skår på 5,55 på spørsmålet.

Skolene har utarbeidet maler for gjennomføring av samtaler. Malene er ulikt utformet. I de oversendte malene er eksempelvis «sosial fungering», «trivsel» og «oppførsel» faste punkter.

Spetalen barneskole har utarbeidet oversiktsplan over samarbeidet mellom hjem og skole. Med unntak av Spetalen har ikke revisjonen fått forelagt plan for hvilke temaer innenfor mobbeproblematikk som skal tas opp på klasseforeldremøtene på de ulike årstrinnene. Revisjonen har heller ikke fått forelagt plan for hvilke tema innen mobbeproblematikk som skal tas opp på de ulike klasstrinnene. Rådgiver informerer om at dette skal utarbeides.

Tabellen nedenfor viser resultater fra spørreundersøkelsens spørsmål om kontaktlærer har hatt mistanke om, eller om

det er avdekket, at en elev i klassen har blitt utsatt for mobbing eller krenkende atferd.

Tabell 7: Avdekking av mobbing

	Ja	Nei
Har du hatt mistanke om at en elev har blitt utsatt for mobbing/krenkende atferd?	58,6 %	41,4 %
Er det avdekket mobbing/krenkende atferd overfor elever i klassen?	48,3 %	51,7 %

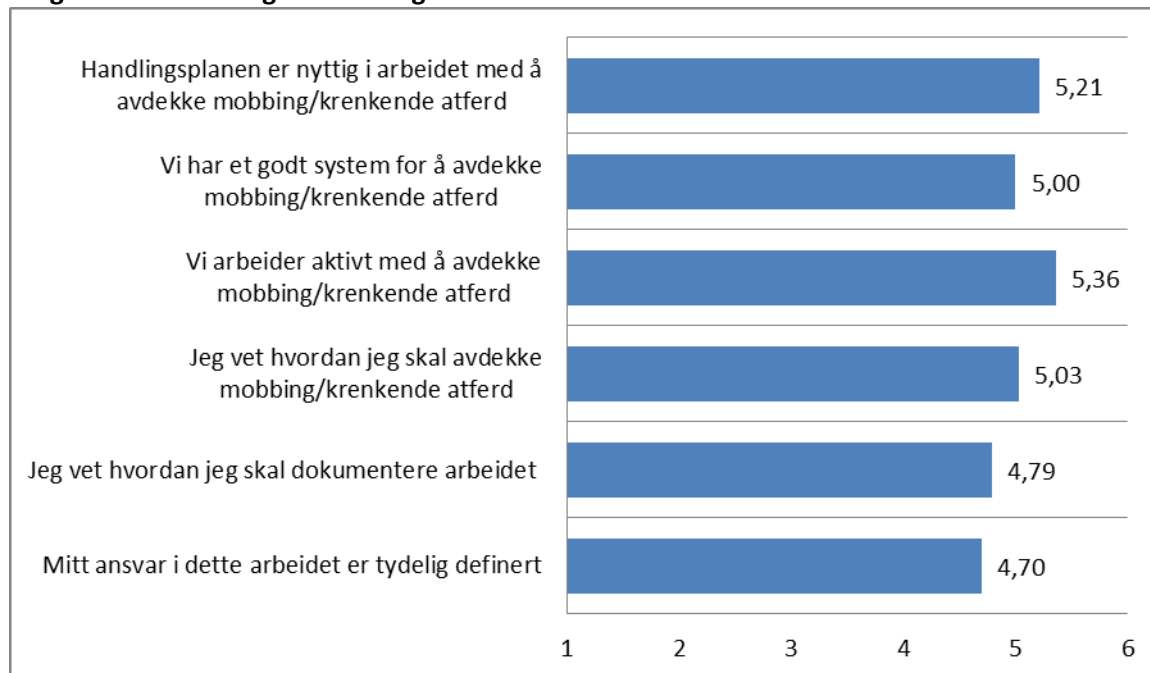
Revisors merknader: n= 29.

Tabellen viser at mer enn halvparten av kontaktlærerne har hatt mistanke om at en elev i klassen har blitt utsatt for mobbing eller krenkende atferd.

I underkant av halvparten opplyser at det er avdekket mobbing/krenkende atferd i klassen.

I figuren nedenfor presenteres resultatet fra spørreundersøkelsens påstander om avdekking av mobbing.

Diagram 4: Avdekking av mobbing

Revisors merknader: Svarene er avgitt i en skala fra 1-6 hvor 1 er «Helt uenig» og 6 er «Helt enig». n= 28-29.

Kommunen har definert «5» som tilfredsstillende skår på disse påstandene. Figuren viser høyest skår med 5,36 på påstanden om at det arbeides aktivt med å avdekke mobbing/krenkende atferd.

Påstandene om dokumentasjon og tydelig definert ansvar skårer lavest med henholdsvis 4,79 og 4,7.

Løsning av mobbesaker

Kommunen har som mål at skolene tar ansvar og initiativ for å stoppe mobbing, og at dette gjøres på måter som i neste omgang forebygger mobbing ved skolen. Alle ansatte som får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd har plikt til å handle. Handlingsplikten innebærer å gjøre undersøkelser raskt, varsle rektor og gripe inn. Handlingsplikten krever ikke enkeltvedtak. Handlingplanen viser også til skolens reaksjonstrapp og bruk av «Innblikk» ved mistanke om mobbing.

Faktaboks 9: Innblikk

«Innblikk» er et sosialanalytisk verktøy for å forebygge og avdekke skjult mobbing.

Gjennom bruk av verktøyet kan man kartlegge maktstruktur og sosiale relasjoner i klassemiljøet.

Rektorene informerer om at de praktiserer handlingsplikten i tråd med handlingsplanen og lovverkets føringer. Handlingsplanen viser til en åttepunktsprosedyre når mobbing er meldt eller avdekket. Prosedyren innebærer blant annet at skolen skal sørge for at det gjennomføres observasjoner og undersøkelser, herunder samtaler med elever, foresatte, bruk av «Innblikk» eller andre formålstjenlige verktøy, for å sikre informasjon. Handlingsplanen plasserer ansvar for de ulike tiltakene hos rektor/kontaktlærer/sosiallærer.

På spørsmål om «Innblikk» er i bruk svarer rektorene følgende:

- Karlsruh: *«Nei, verktøyet blir ikke brukt av personalet. Det brukes av sosiallærer eventuelt. Skolen har valgt å implementere bruken av sosiometriske undersøkelser, som er en del av Innblikk og som utløser sosiogram. Disse brukes i proaktive og reaktive øyemed.»*
- Spetalen: *«Brukt av sosiallærer/inspektør og noen av lærerne» ... «Verktøyet er tilgjengelig i form av en bok, og lærerne er gjort kjent med verktøyet i forbindelse med gjennomgang av handlingsplanen.»*
- Ungdomsskolen: *«Ikke i bruk.»*

Rådgiver legger til at skolene velger hvilke deler av «Innblikk» som skal benyttes til å utarbeide sosiogram. Både administrasjonene og lærerne har kompetanse til å gjennomføre og analysere resultatene. Verktøyet er hovedtiltaket ved mistanke om mobbing.

Samtaler skal gjennomføres etter prosedyre beskrevet i «Zero»⁷. Revisjonen har fått oversendt prosedyren. Prosedyren gir retningslinjer for hvordan samtale med offer og mobber/e skal gjennomføres. Rektor ved Spetalen informerer om at de bruker programmet gjennom handlingsplanen, da mye av planen er bygget opp på «Zero»'s metodikk. Verken rektor ved Karlshus eller ungdomsskolen opplyser at de bruker «Zero»'s prosedyre. Rådgiver påpeker at dette blir misvisende fordi handlingsplanen er utarbeidet etter «Zero»'s prinsipper og mye av «Zero»'s metodikk reflekteres her.

Som tidligere nevnt har kommunen også utarbeidet en handlingstrapp mot mobbing. Handlingstrappen skal fungere som et slags «førstehjelpsskrin». Utkast til handlingstrapp ble utarbeidet våren 2015, og har blitt ferdigstilt høsten 2015. Den nye handlingstrappa er i hovedsak utarbeidet av rådgiver med innspill fra PPT og skolelederne. Handlingstrappen består av fire nivåer med ulike tiltak, hvordan disse skal gjennomføres, samt rubrikk for ansvar som skal fylles ut ved den enkelte skole. Nivå 1 består av undersøkelser og samtaler med offer og mobber. Saken skal følges opp etter 2-3 uker. Dersom nivå 1 ikke har ønsket effekt skal foresatte involveres, og saken skal følges opp etter 2-3 uker. Dersom nivå 2 ikke har ønsket effekt blir sosiallærer involvert og gjennomfører regelmessige samtaler. Dersom tiltakene som er beskrevet i nivå 1-3 ikke har ønsket effekt skal saken løftes til kommunens beredskapsteam mot mobbing.

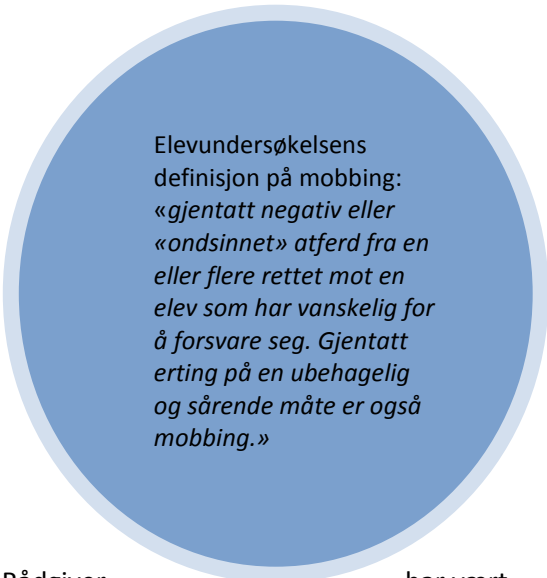
Handlingsplikten dokumenteres i form av logg og/eller vedtak. Rektorene informerer om at lærerne gjennom kjennskap til handlingsplanen vet hvordan de skal

⁷ Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning sitt program mot mobbing.

dokumentere prosessen som gjennomføres i forbindelse med handlingsplikten.

Vedtaksplikten inntreffer dersom en elev eller foresatt ber om tiltak. Hvis enkeltvedtak fattes skal rektor ta stilling til, og begrunne hvorvidt retten til et godt psykososialt miljø er brutt eller ikke, nevne de faktiske forhold som vedtaket bygger på, begrunne valg av tiltak, samt oppfølging og evaluering. Rådgiver informerer om at ny felles mal for enkeltvedtak tydeliggjør den enkeltes ansvar for tiltak og evaluering.

Rektorene informerer om at skolene har hatt flere mobbesaker de to siste årene. Selv om enkelte av sakene har vært meldt inn som mobbing, mener kommunen (også beredskapsteamet) at enkelte av sakene ikke faller inn under denne definisjonen.

Elevundersøkelsens definisjon på mobbing: «*gjentatt negativ eller «ondsinnet» atferd fra en eller flere rettet mot en elev som har vanskelig for å forsvare seg. Gjentatt erting på en ubehagelig og sårende måte er også mobbing.*»

Rådgiver har vært involvert i 4-6 «store» mobbesaker siden 2014.⁸ Revisjonen har gjennomgått tre av disse sakene. Gjennomgangen viste at vedtakene som ble fattet ikke inneholdt noen frist for når undersøkelsene skulle være ferdig, ingen tidsramme, eller dato for evaluering av eventuelle tiltak, og det fremgikk ikke uttrykkelig hvorvidt elevens rett til et godt psykososialt miljø var brutt. Det foreligger ikke dokumentasjon som viser hvordan det går med elevenes psykososiale miljø på skolen, og om situasjon har blitt «bedre»/ «bra».

⁸ Saker som rådgiver kjenner til.

Rektor ved ungdomsskolen og rektor ved Karlshus mener at denne beskrivelsen ikke er representativt for deres skole. Rektor ved Karlshus legger til at skolen bruker en mal hvor de nevnte punktene er ivaretatt. Fra høsten 2015 har Karlshus fattet vedtak etter mal fra Utdanningsdirektoratet. Rektor ved Spetalen informerer om at de fra høsten 2015 har benyttet et skjema med datofestede frister. Praksis tidligere har variert fra sak til sak. Revisjonen har mottatt to ulike maler for enkeltvedtak, men får opplyst at kommunen nå jobber med å utvikle et felles skjema for alle skolene.

8 mobbesaker har blitt meldt inn til beredskapsteamet siden oppstart i 2013.

Faktaboks 10: Beredskapsteam

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) og Kommunesektorens organisasjon (KS) har gjennom et utviklingsprosjekt som fokuserer på de vanskelige mobbesakene på skolen, utfordret fire kommuner til å etablere et beredskapsteam mot mobbing. Råde er en av kommunene som har deltatt i prosjektet.

Prosjektet innebærer utvikling av prosedyrer og opprettelse av et team med fagpersoner som skal være forberedt til å gå inn i akutte eller fastlåste saker der de vanlige rutinene ikke har vært tilstrekkelig, eller der elever og foresatte opplever at de ikke når fram til skolen.

Beredskapsteamet i Råde består av leder for PPT, som er teamets leder, samt representant fra barnevernet, helsesøster og familierådgiver. Den aktuelle skolen deltar med sin representant når en sak som angår dem skal behandles. Beredskapsteamet skal bistå og koordinere saker der skolens ordinære rutiner for forebygging/håndtering av mobbing ikke har ført fram eller ikke er iverksatt. Leder av beredskapsteamet presiserer at det fortsatt er skolen som har ansvar for at det konkrete arbeidet utføres og at sakene blir løst. Beredskapsteamet har imidlertid beslutningsmyndighet slik at de kan instruere tiltak, og flytte ressurser og kompetanse. Både elever, foresatte, rektor, ansatte på skolene og helsesøster kan kontakte beredskapsteamet. Informasjon om

dette er gitt på foreldremøter, lærermøter, via brosjyre og e-post.

Teamets leder informerer om at de har fulgt en prosedyre som ble utarbeidet under prosjektarbeidet i regi av KS og FUG. Når en sak har blitt meldt inn til leder for beredskapsteamet, har leder, sammen med annen medarbeider i PPT, foretatt kartlegging og innhenting av informasjon fra involverte parter. Følgende prosedyre er fulgt:

1. Samtale med mobbeoffer og foresatte, hvor det også informeres om plan for det videre arbeidet.
2. Møte med skolen der beredskapsteamet får tilgang til aktuelle dokumenter i saken, og avtaler møte med skolens ledelse og kontaktlærer. Klassen gjennomfører «Ikke anonym spørreundersøkelse» og lager sosiogram (hvis det ikke allerede er gjort).
3. Beredskapsteamet observerer i klasse og friminutt.
4. Gjennomføring av samtale med mobbeoffer alene eller sammen med foresatte.

5. Drøftingsmøte i beredskapsteamet.
6. Dialogmøte med alle involverte, der målet er å skape en felles forståelse av saken. Beredskapsteamet gir anbefaling om arbeidet videre, og på bakgrunn av anbefalingene fatter skolen et enkeltvedtak.
7. Oppsummeringsmøte med mobbeoffer, foresatte, kontaktlærer og leder for teamet. Saken avsluttes, hvis ikke annet er avtalt, etter dette møtet.

Teamet gjennomfører ikke samtaler med mobberne. Dette gjøres lokalt på den enkelte skole.

Felles for de sakene teamet har jobbet med er at de har vart over relativt lang tid, før de er meldt inn til beredskapsteamet. Skolene har fulgt gjeldende prosedyre og igangsatt mange gode og relevante tiltak, men sluppet tak i sakene for tidlig. Sakene har da blusset opp igjen og ført til et krevende skole-hjem samarbeid, som da i nevnte tilfeller har endt i beredskapsteamet.

Tabell 8: Beredskapsteamet

I hvilken grad mener du beredskapsteamet fremmer et godt psykososialt miljø på skolen?	Tilfredsstillende skår	Skår	«Vet ikke»
	4	4,2	25,9 %

Revisors merknader: Svarene er avgitt på en skala fra 1-6 hvor 1= «I svært liten grad» og 6= «I svært stor grad». n= 27.

Tabellen viser at kommunen oppnår en tilfredsstillende skår på 4,2.

Rektorene informerer om at det i etterkant av mobbesaker er iverksatt oppfølging av enkeltelevne med samtaler med både mobber, mobbeoffer og foresatte. Skolen har også iverksatt tiltak knyttet til den enkelte elev, samt jobbet systematisk for å få et godt klassemiljø, gjennom eksempelvis evaluering av prosessene for å vurdere forbedringspotensialet.

Skolene har også etablert samarbeid med PPT og andre instanser. Det avholdes månedlige samarbeidsmøter med PPT på skolene. Skolen er ansvarlig for hvilke barn som skal drøftes, med samtykke fra foresatte. Læringsmiljø/det

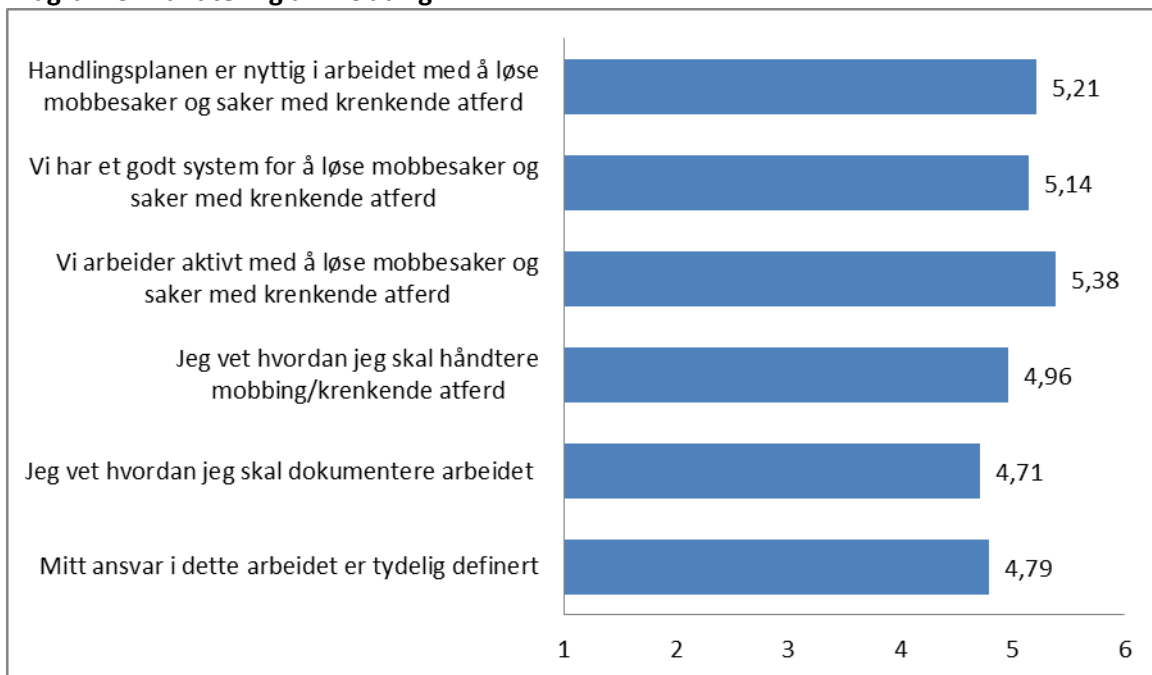
psykososiale miljøet er alltid tema. Fagansvarlig PPT informerer om at de i prosessen med å vurdere en elevs behov for spesialundervisning vektlegger elevens opplevelse av det psykososiale miljøet på skolen. I alle PPT's sakkyndige vurderinger i forbindelse med vurdering av behov for spesialundervisning, er det understreket at all tilrettelegging skal ha fokus på inkludering av eleven i fellesskapet.

Det avholdes også månedlige tverrfaglige møter på skolene med PPT, Barnevern, helsesøster og skolelegen (kun ungdomsskolen). Skolen er ansvarlig for hvilke barn som skal drøftes, som regel etter samtykke fra foresatte. Det psykososiale miljøet er alltid tema.

I figuren nedenfor presenteres resultatet fra spørreundersøkelsens påstander om

håndtering av mobbing.

Diagram 5: Håndtering av mobbing

Revisors merknader: Svarene er avgitt i en skala fra 1-6 hvor 1 er «Helt uenig» og 6 er «Helt enig». n= 28-29.

Kommunen har definert «5» som tilfredsstillende skår på disse påstandene. Figuren viser høyest skår med 5,38 på påstanden om at det arbeides aktivt med å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd.

Påstandene om de ansatte vet hvordan de skal håndtere mobbing/krenkende atferd, dokumentasjon og tydelig definert ansvar skårer lavest og under tilfredsstillende nivå.

Forebygging

Målet med handlingsplanens forebyggende del er at alle elever skal oppleve et godt arbeidsmiljø. Bygging av relasjoner er et av handlingsplanens forebyggende tiltak. God klasseledelse er avgjørende for relasjonsbyggingen mellom lærer og den enkelte elev og mellom lærer og klassen som gruppe.

Rektorene informerer om at de arbeider med klasseledelse gjennom å etablere tydelige regler og forutsigbarhet. Det gjennomføres kurs og nyansatte blir veiledet. Fagansvarlig for PPT opplever at det er gjennomgående god klasseledelse i Rådeskolene, men nevner også dette som et forbedringsområde. For å få et positivt og godt psykososialt miljø kreves det at lærerne er gode på klasseledelse og relasjonsbygging, slik at eleven får en opplevelse av å bli ivaretatt og likt av læreren. Fagansvarlig PPT informerer også om at skolene og lærerne må flytte fokus fra individ til system, slik at de i større grad fokuserer på hva man kan gjøre med læringsmiljøet og i mindre grad på enkeltelever.

Lærerne må utøve tydelig ledelse på en slik måte at klassen oppleves som et trygt sted. Skolens ansatte er organisert i team på hvert klassetrinn. Teamorganisering gjør at elevene har færrest mulig voksne å forholde seg til. Lærerne må bidra til å sette en standard i klassene. Standarden skal være utarbeidet på den enkelte skole.

Ordensreglement for skolene er vedtatt i utvalg for oppvekst og kultur i august 2011. Reglementet inneholder blant annet regler om oppførsel og sanksjoner ved brudd på reglementet. I tillegg har skolene utarbeidet flere og ulike dokumenter som kan bidra til å sette en standard i klassene og forebygge mobbing og krenkende atferd. Spetalen har utarbeidet forebyggende/sosial plan, ordensregler, «Respektrutiner», samt dokument som avklarer forventninger til skole og foresatte og samarbeidet mellom ansatte og foresatte – skolens standard. I forebyggende/sosial plan legges det blant annet opp til fadderordning,

mobbeundersøkelser og gjennomføring av «Respektprogrammet». Karlshus har utarbeidet sosial læreplan, skolens standard, rutiner for skolestart og har lagt til flere punkter i skolens felles ordensreglement. Råde ungdomsskole har utarbeidet dokumentet «Arbeid mot mobbing. Forebyggende tiltak», som blant annet beskriver skolens satsningsområder. Skolen har også utarbeidet regler for klasseledelse og samværsregler.

Skolene skal iverksette tiltak for læring av sosial samhandling og hvordan oppnå og holde på vennskap. I 1. og 2. klasse på Spetalen gjennomfører de Zippy-programmet. Tilsvarende program gjennomføres ikke på Karlshus.

Faktaboks 11: Zippy-programmet

Zippy er et grunnprogram som baserer seg på seks historier om tre barn, deres familier, venner og pinnedyret Zippy. Gjennom programmet får lærerne en undervisningsmappe med opplegg for 24 skoletimer, illustrasjoner, og instruksjoner til gjennomføring av timene. Gjennom rollespill, tegning, lek og samtale får barna mulighet til å utforske temaer knyttet til følelser, kommunikasjon, relasjoner og konfliktløsning med utgangspunkt i hverdagsproblemer, sorger og gleder.

Karlshus har utarbeidet sosial læreplan. Planen bygger på resultater fra sosiometriske undersøkelser og ikke-anonyme spørreundersøkelser.

Faktaboks 12: Sosial læreplan

Læreplanen viser til kunnskapsløftet hvor det står: «... Skolen skal ikke bare se til at elevene får skolefaglige kunnskaper, men også bidra til at elevene utvikler seg sosialt og personlig ... Sosial kompetanse er det begrepet som best beskriver det skolen og lærerne skal tilføre eleven ...» Planen beskriver videre de ferdigheter elevene skal utvikle for å handle kompetent i sosiale sammenhenger, kategorisert i følgende områder:

- Empati
- Selvhevdelse
- Samarbeid
- Selvkontroll
- Ansvar

Læreren må være en myndig og autorativ voksen som med god klasseledelse fører kontroll med sosial atferd og griper inn ved uønsket atferd.

Tabellen nedenfor viser resultater fra elevundersøkelsen høsten 2014 for utvalgte trinn på skolene.

Tabell 9: Regler på skolen

	7. trinn Karlsruh	7. trinn Spetalen	10. trinn ungdomsskolen
Er dere elever med på å lage regler for hvordan dere skal ha det i klassen/gruppa?	3	4,3	2,7
Vet du hvilke regler som gjelder for hvordan dere skal ha det på skolen?	4,6	4,7	3,9
De voksne sørger for at vi følger reglene for hvordan vi skal ha det på skolen	4,7	4,2	3,7
De voksne på denne skolen reagerer på samme måte hvis elevene bryter reglene	4,2	3,3	3,5

Revisors merknad: Svarene er angitt på en skala fra 1-5. 1= Aldri, 2=Sjelden, 3=Noen ganger, 4=Ofte, 5=Alltid.

Tabell 10: Trygt miljø

	7. trinn Karlsruh	7. trinn Spetalen	10. trinn ungdomsskolen
De voksne på skolen har klare forventninger om hvordan vi elever skal oppføre oss mot hverandre			4,1
De voksne på skolen synes det er viktig at vi elever er greie med hverandre	4,8	4,6	
Reagerer de voksne på skolen når noen sier eller gjør noe ubehagelig/ekkelig mot en elev	4,2	4	3,7

Revisors merknader: Svarene er angitt på en skala fra 1-5. 1= Ingen, 2=Bare en, 3=Noen få, 4= De fleste, 5= Alle.

Tallene viser at resultatene varierer fra skole til skole. Skolene har ikke foretatt noen vurdering av disse resultatene spesielt, men stiller spørsmål ved om dette er et engangresultat eller uttrykk for en trend. Dersom tallene for 2015 viser tilsvarende resultat bør fokus kanskje rettes mer mot elevmedvirkning.

Fagansvarlig for PPT informerer om at det også er etablert et «Skolevegringsteam» hvor elever med bekymringsfullt fravær blir drøftet på tverrfaglig møte, med oppfølgende møte der elev og foresatte inviteres. I forkant av møte skal lærer fylle ut en kartlegging av elevens fravær, der et av spørsmålene handler om foresatte og elevs opplevelse av det psykososiale miljøet på skolen. Det stilles direkte spørsmål om eleven føler seg mobbet/inkludert. Det er også etablert familieteam med veiledning av foreldre og ungdom, som et indirekte bidrag til arbeidet med skolens psykososiale miljø. I tillegg til

PPT deltar barnevernet og helsestasjon. Fagansvarlig for PPT informerer også om at de veileder lærere i arbeidet med læringsmiljøet/det psykososiale miljøet på skolen. Skolen oppfordres til å bestille veiledning som ikke bare er rettet mot enkeltbarn, men på utfordringer lærerne har med elevenes læringsmiljø i sin helhet, klasseledelse og ivaretagelse av alle elevene. Fagansvarlig for PPT deltar også på skoleledermøter, hvor blant annet forebygging av mobbing blir drøftet og det utarbeides tiltaksplaner for håndtering av mobbesaker. Fagansvarlig informerer også om at PPT i stor grad er fysisk til stede på skolene for å følge opp og veilede skolene med hensyn til de elevene som er henvist PPT. PPT er også koordinator ved samarbeid -og ansvarsgruppemøter rundt elever der også foresatte deltar. I tillegg har PPT kontortid på skolene slik at lærere og elever kan ta kontakt uten å ha avtalt tid på forhånd. PPT er også ofte ute for å observere elever i friminutt.

Tabell 11: PPTs systemrettede arbeid

I hvilken grad mener du PPT's systemrettede arbeid bidrar til å fremme et godt psykososialt miljø på skolen?	Tilfredsstillende skår	Skår	«Vet ikke»
	4	3,88	39,3 %

Revisors merknader: Svarene er avgitt på en skala fra 1-6 hvor 1= «I svært liten grad» og 6= «I svært stor grad». n= 28.

Tabellen ovenfor viser resultatet fra spørreundersøkelsens spørsmål om kontaktlærernes mening om PPT's systemrettede arbeid som bidrag til et godt psykososialt miljø på skolen. Tallene viser at kommunen ikke oppnår en tilfredsstillende skår. 39,9 % besvarer spørsmålet med «Vet ikke».

Et aktivt elevråd skal sørge for at elevene får reell innflytelse og ansvar i arbeidet med det psykososiale miljøet. Rektorene informerer om at elevrådet bidrar i arbeidet med elevenes psykososiale miljø ved at de deltar i planleggingen av felles aktiviteter. Spetalens kontaktperson for elevrådet opplyser eksempelvis om at elevrådet fikk midler til å arrangere tiltak for å bedre det psykososiale

miljøet, og etter en brainstorming valgte elevrådet å arrangere en kinodag med etterfølgende pølsefest. Elever blir oppfordret til å ta opp ting de reagerer på. På ungdomsskolen blir regelverket rundt elevenes psykososiale miljø gjennomgått i klassene hver høst. Elevene er gjort kjent med handlingsplanen gjennom kontaktlærer, sosiallærer og elevrådsrepresentanter, samt at elevene ser konsekvensen av handlingsplanen gjennom skolehverdagen, eksempelvis ved klassens regler. I tillegg til at elevene involveres i arbeidet med det psykososiale gjennom elevrådet, arrangerer skolene også fellessamlinger med for eksempel tema fra respektprogrammet, fast tema i klassens time og sosiale arrangementer.

Tabell 12: Fokus på klassemiljø

I hvilken grad mener du fokus på klassemiljø bidrar til å fremme et godt psykososialt miljø på skolen?	Tilfredsstillende skår	Skår	«Vet ikke»
	5	5,86	3,4 %

Revisors merknader: Svarene er avgitt på en skala fra 1-6 hvor 1= «I svært liten grad» og 6= «I svært stor grad». n= 29.

Tabellen ovenfor viser resultatet fra spørreundersøkelsens spørsmål om kontaktlærernes mening om fokus på klassemiljøet som bidrag til et godt psykososialt miljø på skolen. Tallene viser at kommunen oppnår en tilfredsstillende skår.

Relasjon til foresatte og foreldregruppen bygges gjennom involvering i arbeidet med elevenes psykososiale miljø, eksempelvis gjennom at respektrutiner blir presentert i ukebrev og på foreldremøter. Psykososialt miljø er tema i utviklingsamtaler og andre møter (foreldremøter, FAU⁹, SAU¹⁰ og

skolemiljøutvalg). Handlingsplanen blir eksempelvis presentert i samarbeidsutvalg og på foreldreskole for 1. klasse (Spetalen). På ungdomsskolen deltar også foreldre på ulike arrangementer, som for eksempel juleball og respekt dag.

Rådgiver informerer om at sosiogram skal utarbeides i alle klasser i løpet av høsten 2015, og ikke-anonyme spørreundersøkelser skal gjennomføres etter hvert. Flere klasser har allerede gjennomført ikke-anonyme spørreundersøkelser, både som et forebyggende tiltak, men også på bakgrunn av en oppstått situasjon.

⁹ Foreldrerådets arbeidsutvalg.

¹⁰ Samarbeidsutvalget.

Rådgiver informerer om at sosiallærer er sentral i arbeidet med det psykososiale

miljøet. Hver barneskole har sin sosiallærer, mens ungdomsskolen har to.

Tabell 13: Sosiallærerfunksjonen

I hvilken grad mener du sosiallærerfunksjonen bidrar til å fremme et godt psykososialt miljø på skolen?	Tilfredsstillende skår	Skår	«Vet ikke»
	5	5,22	6,9 %

Revisors merknader: Svarene er avgitt på en skala fra 1-6 hvor 1= «I svært liten grad» og 6= «I svært stor grad». n= 29.

Tabellen ovenfor viser resultatet fra spørreundersøkelsens spørsmål om kontaktlærernes mening om sosiallærerfunksjonens bidrag til et godt psykososialt miljø på skolen. Tallene viser at kommunen oppnår en tilfredsstillende skår.

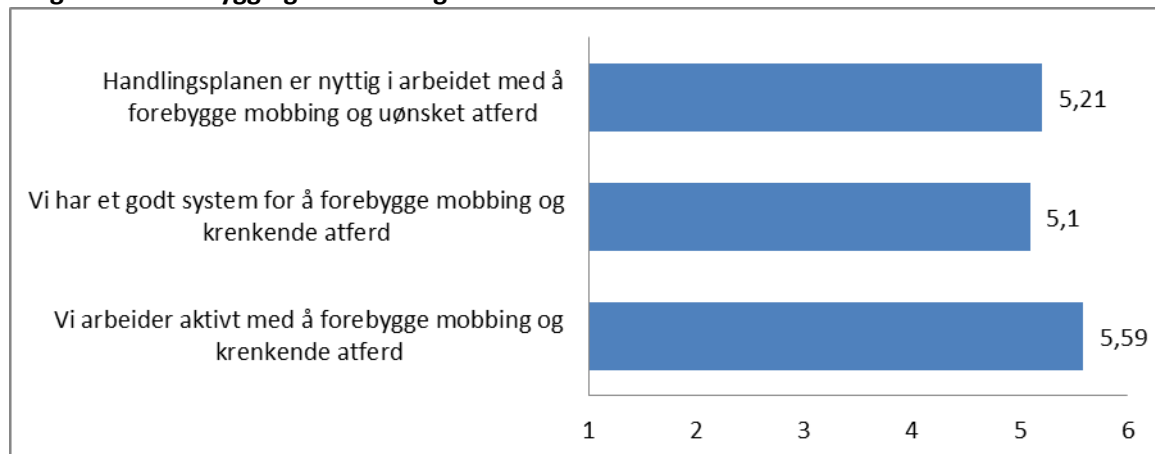
Overgang mellom barnehage og skole og mellom skoler skal oppleves som forutsigbare og trygge for elevene. Kommunen har etablert årshjul/rutiner ved overgang fra barnehage til skole og fra barneskole til ungdomsskole. Spetalens oversiktsplan for samarbeid hjem-skole viser til tiltak som gjennomføres før skolestart, som skal sikre at relevante opplysninger overføres fra barnehagene til skolen. Skolestart skal være forutsigbar, trygg og gi alle elever en positiv opplevelse. Det er utarbeidet rutiner for god skolestart på alle

skolene. Rutinene er ulike, både hva gjelder innhold og grad av detaljering.

Skolens arenaer sikres gjennom inspeksjon (jf. vakt og tilsynsordning omtalt tidligere). Kontaktperson for elevrådet på Spetalen informerer om at elevrådet også ser til at det er ryddig og fint i gangene for å skape trivsel. Elevene blir fulgt til skolebussen hver dag. Rådgiver opplyser videre om at det samarbeides med foresatte om trygg skolevei gjennom foreldremøter og FAU. Rådgiver viser til at de blant annet har drøftet en sak om sitteplasser på bussen.

I figuren nedenfor presenteres resultatet fra spørreundersøkelsens påstander om forebygging av mobbing.

Diagram 6: Forebygging av mobbing

Revisors merknader: Svarene er avgitt i en skala fra 1-6 hvor 1 er «Helt uenig» og 6 er «Helt enig». n= 29.

Kommunen har definert «5» som tilfredsstillende skår på disse påstandene. Figuren viser at skolene samlet sett oppnår tilfredsstillende skår på samtlige av påstandene.

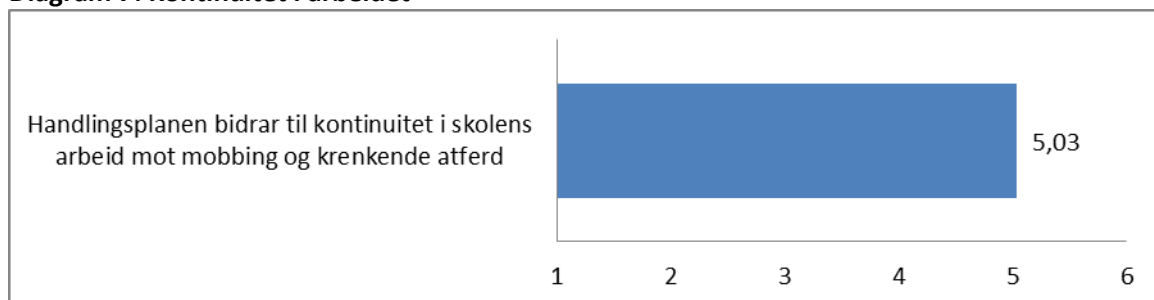
Kontinuitet

Målet med denne delen av handlingsplanen er at skolens arbeid med å forebygge, avdekke og stoppe mobbing foregår kontinuerlig.

Som beskrevet tidligere i rapporten blir handlingsplanen gjort kjent for elever, ansatte og foresatte gjennom ulike tiltak. På spørsmål om kontaktlærerne tror elevene kjenner til handlingsplanens innhold viser resultatet fra spørreundersøkelsen en gjennomsnittlig skår på 3,23, hvor ungdomsskolen skårer høyest med 4,11, mens Karlshus og Spetalen oppnår henholdsvis 2,71 og 2,8. (Svarene er avgitt på en skala fra 1-6 hvor 1 er «I svært liten grad» og 6 er «I svært stor grad».) Kommunen har ansett «2» som et tilfredsstillende skår på dette spørsmålet. 10,3 % svarer «Vet ikke» på spørsmålet. På spørsmål om hvordan planen er gjort kjent for elevene svarer flere av kontaktlærerne at planen har vært tema i klassen og at klassen kjenner handlingsplanens innhold gjennom konkrete tiltak.

På spørsmål om kontaktlærerne tror foresatte kjenner til handlingsplanens innhold viser resultatet fra spørreundersøkelsen en gjennomsnittlig skår på 3,75. (Svarene er avgitt på en skala fra 1-6 hvor 1 er «I svært liten grad» og 6 er «I svært stor grad».) Kommunen har ansett «3» som et tilfredsstillende skår på dette spørsmålet. 17,2 % svarer «Vet ikke» på spørsmålet.

Diagram 7: Kontinuitet i arbeidet

Revisors merknader: Svarene er avgitt i en skala fra 1-6 hvor 1 er «Helt uenig» og 6 er «Helt enig». n= 29.

Kommunen har definert «5» som tilfredsstillende skår på påstanden. Figuren viser at skolene samlet sett oppnår en tilfredsstillende skår. Resultatene viser at ungdomsskolen oppnår en skår på 4,9, mens

På spørsmål om hvordan planen er gjort kjent for foresatte, svarer flere av kontaktlærerne at planen har vært tema på foreldremøte. En av kontaktlærerne opplyser at verken elevene eller foresatte kjenner til handlingsplanen.

Årshjul med oppgaver, tidspunkt for gjennomføring og ansvar følger med handlingsplanen. Blant annet er rektor/kontaktlærer ansvarlig for å gjøre planen kjent for foresatte på første foreldremøte på høsten og rektor er ansvarlig for å revidere handlingsplanen hver vår. Ungdomsskolen har utarbeidet en tilpasset utgave av årshjulet. Blant annet er ikke-anonym spørreundersøkelse og sosiogram tatt inn som tiltak som skal gjennomføres i løpet av året. Spetalen og Karlshus har årshjul tilsvarende handlingsplanens.

Som tidligere beskrevet blir vakt og tilsynsordningen evaluert og revidert fortløpende, og det blir satt inn ekstra tilsyn ved behov.

Rådgiver og rektorene informerer om at evaluering av skolens forebyggende og holdningsskapende arbeid foregår kontinuerlig. Evalueringene gir seg uttrykk i nye og forbedrede instruksjoner og rutiner.

Handlingsplanen i sin helhet er ikke revidert etter at den ble tatt i bruk. Spetalen har revidert sin lokale variant i september 2014.

Spetalen og Karlshus oppnår en skår på henholdsvis 5,4 og 4,78.

3.3 Vurderinger

Kommunen er ansvarlig for å sikre at elevene på skolen har et godt psykososialt miljø, hvor de opplever trygghet og sosial tilhørighet, fritt for krenkende atferd og mobbing. Det er revisjonens oppfatning at skolene i Råde har arbeidet kontinuerlig med elevenes psykososiale miljø i tiden etter at handlingsplan mot mobbing ble tatt i bruk. Resultatene fra «Elevundersøkelsen» viser også en positiv utvikling. Kontaktlærerne arbeider aktivt både med å avdekke, håndtere og forebygge mobbing gjennom ulike metoder og tiltak. Kontaktlærerne opplever også i stor grad at elevene i klassen har et godt psykososialt miljø.

Etter revisjonens vurdering har handlingsplanen mot mobbing, men også deltakelse i ulike prosjekter, bidratt til at kommunen har hatt fokus på arbeidet med elevenes psykososiale miljø. Flere av tiltakene som er iverksatt følger av handlingsplanen, noen tiltak følger indirekte, men det er også iverksatt tiltak som ikke er nevnt i planen. «Elevundersøkelsen» er et eksempel på tiltak som i stor grad gjennomføres i tråd med planen. Vakt og tilsynsordninger er etablert og det er iverksatt tiltak som sikrer kommunikasjon mellom skolen og elever/foresatte. Videre viser rektorene til at de handler i tråd med handlingsplanen og lovverket når mobbing mistenkes eller er avdekket. Handlingsplanen er gjort kjent for ansatte, og delvis også for elever og foresatte, og skolene arbeider aktivt med klasseledelse og relasjonsbygging. Tiltak som er iverksatt, men som ikke kommer tydelig frem av handlingsplanen, er eksempelvis gjennomføring av ikke-anonym spørreundersøkelse og utarbeidelse av sosiogrammer, samt ulike programmer og planer for barneskolene. Dette er tiltak som egner seg godt som supplement til det forebyggende arbeidet, men som også kan bidra til å avdekke mobbing/krenkende atferd. Ved å arbeide systematisk med disse tiltakene, kan de også bidra til kontinuitet i arbeidet mot mobbing/krenkende atferd. PPT viser også til flere forebyggende tiltak som har elevens

psykososiale miljø i fokus enten direkte eller indirekte.

Samlet sett består kommunens system av en rekke elementer og tiltak, hvor flere dokumenter helt eller delvis overlapper hverandre. Flere verktøy og rutiner som nevnes i handlingsplanen er lite tilgjengelig eller ikke i bruk, og skolene bruker ulike kanaler for å tilgjengeliggjøre dokumenter i internkontrollen. Skolene benytter også ulike verktøy og har utarbeidet ulike dokumentasjon for å ivareta de samme kravene i handlingsplanen. Etter revisjonens vurdering gjør dette systemet uoversiktlig og uklart, noe som også kan påvirke det utøvende arbeidet, med stor risiko for at praksis varierer fra skole til skole, men også internt på den enkelte skole.

Planen inneholder også tiltak som ikke gjennomføres. «Respektundersøkelsen» er ikke gjennomført slik det fremgår av handlingsplanen og planer for tema innen mobbeproblematikk som skal tas opp i klassen og på foreldremøter er ikke utarbeidet i tråd med planen. Handlingsplanen er ikke revidert siden den ble tatt i bruk, og slik det fremstår for revisjonen er det på flere områder ikke samsvar mellom planens tiltak og den praksis som foregår på den enkelte skole. Revisjonen vil presisere at dette ikke betyr at arbeidet som gjøres på den enkelte skole ikke tilfredsstillende opplæringsloven. Blant annet viser rektorene til at de gjennomfører flere tiltak som erstatning for «Respektundersøkelsen».

Likevel er det slik at selv om opplæringsloven og ansvaret for oppfyllelsen av elevenes rett til et godt psykososialt miljø ligger til skoleledelsen på den enkelte skole, er det kommunen, som skoleeier, som har det overordnede ansvaret. Slik revisjonen har oppfattet det skal handlingsplanen mot mobbing være sentral hva gjelder ivaretagelse av kommunens overordnede ansvar for elevens psykososiale miljø. Handlingsplanen fungerer imidlertid i mindre grad som grunnlag for enhetlig og

systematisk praksis enn hva revisjonen antar var planens forutsetning. Planen legger også i mindre grad til rette for vurdering og evaluering knyttet til planens målsettinger og styringsinformasjon til skoleeier, enn hva vi mener er formålstjenlig. Vi kan derfor ikke se at handlingsplanen, slik den praktiseres på revisjonens tidspunkt, ivaretar sin funksjon fullt ut.

Hva gjelder ivaretagelse av arbeidet i enkeltsaker, er det funn i rapporten som tyder på at det er behov for et system som i større grad legger føringer, plasserer ansvar og setter krav til dokumentasjon knyttet til oppfølgingen av «mobbeoffer» og «mobbere», også i tiden etter at en mobbesak anses å være avsluttet. Revisjonens gjennomgang av enkeltsaker viser svikt i oppfølgingen, noe som også viser seg å være gjennomgående i de sakene beredskapsteamet har vært involvert i. Det er svært viktig at kommunen som skoleeier kan vise til at de har fulgt opp sakene gjennom dokumentasjon. Dette er viktig først og fremst med tanke på elevenes rettssikkerhet, men også kommunens omdømme. Svikt kan også

få betydning for kommunens økonomi, ved eventuelle erstatningskrav. Samtidig er det viktig at skolene også ivaretar systemperspektivet i arbeidet med å videreutvikle det psykososiale miljøet. I dette perspektivet er det av stor betydning å fokusere videre på handlingsplanens forebyggende tiltak, herunder spesielt klasseledelse, samt relasjonsbygging mellom lærer og enkeltelev, lærer og klasse, men også mellom elevene.

Avslutningsvis ønsker revisjonen å trekke frem at skolene, gjennom tidligere og nåværende deltakelse i ulike prosjekter, har fått verdifull kompetanse hva gjelder arbeidet med skolens psykososiale miljø. Det er derfor revisjonens vurdering at kommunen har et stort potensiale på dette området. De fleste er godt kjent med handlingsplanen og opplever den som nyttig. Gjennom systematisk arbeid med å revidere og tilpasse handlingsplanen og internkontrolldokumentasjonen for øvrig, er det revisjonens oppfatning at kommunen kan videreutvikle et godt fundament for ivaretagelse av elevenes psykososiale miljø.

4 KONKLUSJON OG ANBEFALINGER

Gjennom våre vurderinger har vi kommet frem til at skolene, i samarbeid med PPT og andre instanser, har arbeidet aktivt og kontinuerlig for å avdekke, håndtere og forebygge mobbing og krenkende atferd. Vi har også trukket frem at kommunen har ervervet verdifull kompetanse til å ivareta arbeidet og har et stort potensiale hva gjelder videreutvikling av arbeidet med det psykososiale miljøet.

Imidlertid er det slik at kommunens samlede internkontrollsystem, på revisjonens tidspunkt, består av svært mange og ulike elementer, noe som bidrar til å gjøre systemet uoversiktlig, og det fremstår for revisjonen som fragmentert.

I tillegg viser det seg at praksis på flere områder ikke samsvarer med planen, og at flere av planens tiltak ikke gjennomføres. Vi kan derfor ikke konkludere med at handlingsplanen er implementert fullt ut. På denne bakgrunn anbefaler revisjonen at kommunen reviderer handlingsplanen jevnlig, slik at den i større grad kan gjenspeiles i praksis og gi riktig styringsinformasjon til skoleeier.

For at internkontrollen på området skal være effektiv bør kommunen som skoleeier sørge for å:

- legge føringer for enhetlig praksis på skolen, både hva gjelder maler, rutiner og metodikk, så langt det er hensiktsmessig, eksempelvis gjennom nivåinndeling.
- vurdere om det er hensiktsmessig å ha ett sett med likelydende rutiner og retningslinjer for arbeidet med å avdekke, forebygge og håndtere mobbing og krenkende atferd, samt oppfølging av elever som har blitt utsatt for dette.
- vurdere hvorvidt kommunens rutiner og retningslinjer i tilstrekkelig grad avklarer ansvar og hvordan en sak skal dokumenteres.
- avklare hvordan internkontrolldokumentene skal være tilgjengelig for de ansatte, og sørge for at dette gjennomføres.
- etablere og gjennomføre evalueringsaktiviteter knyttet til handlingsplanens målsettinger, slik at skoleeier kan følge med på at handlingsplanen fungerer som forutsatt.

Rolvøy, 4. februar 2016

Lene Brudal (sign.)
forvaltningsrevisor

Anders Svarholt (sign.)
oppdragsansvarlig revisor

5 RÅDMANNENS KOMMENTARER

Rådmannens kommentarer er mottatt per e-post 3. februar 2016:

«Rådmannen har lest revisjonens rapport og ønsker å kommentere på noen av punktene.

Revisjonen kommenterer at skolene benytter ulike verktøy og ulik dokumentasjon i arbeidet med å ivareta de ulike kravene i handlingsplanen. Det stilles spørsmål ved om dette er hensiktsmessig da det kan føre til at utøvende praksis vedr. det psykososiale arbeidet varierer fra skole til skole. Revisjonen stiller spørsmål om dette er gunstig. Rådmannens oppfatning er at det nødvendigvis må være noe forskjell fra skole til skole. Dokumentene er utarbeidet lokalt, der en har tatt hensyn til den enkelte skoles menneskelige ressurser, bygningsmasse, elevenes alder, tilsynsordninger m.m. Som et eksempel kan nevnes at rutinene vil være forskjellige ved skoler med og uten operativ sosiallærerfunksjon.

Rådmannen stiller seg bak revisjonens kommentarer vedr. handlingsplanen som et levende, implementert dokument. Planen er ikke revidert, noe som medfører at den inneholder tiltak som ikke er iverksatt og at det i det daglige arbeidet gjennomføres tiltak som ikke er omtalt i planen. Dette fremtvinger et behov for en revisjon, slik at planen blir oppdatert. Den bør deretter evalueres årlig som en del av det løpende arbeidet med det psykososiale miljøet.

Revisjonens gjennomgang av enkeltsaker viser svikt i oppfølgingen, eller manglende dokumentasjon vedr. oppfølging. Gjennomgangen av enkeltsaker ble foretatt våren 2015, og de funnene som ble gjort, bar preg av manglende dokumentasjon. Praksis på dette området er nå betydelig forbedret. De enkeltvedtak som er fattet, er mer konkrete og tydelige enn tidligere. Det utarbeides i disse dager et forslag til mal for enkeltvedtak der momenter som konkretisering av tiltak, ansvar og evaluering er tatt med. Denne malen skal ligge som en brevmal i kommunens saks-arkivsystem. Videre vil det bli vurdert hvordan internkontrolldokumentene skal være tilgjengelige.

Rådmannen vil takke revisjonen for et godt samarbeid gjennom hele prosessen.»

6 VEDLEGG

6.1 Utledning av revisjonskriterier

Alle elever har rett til et godt psykososialt skolemiljø. Psykososialt miljø handler om de mellommenneskelige forholdene ved skolens miljø, og avhenger av hvordan den enkelte elev subjektivt opplever læringsmiljøet.

Skolen må aktivt og systematisk arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø hvor elevene opplever trygghet og sosial tilhørighet. For å sikre at krenkende atferd blir oppdaget og håndtert tidlig må skolen ha rutiner for å kartlegge skolemiljøet og den enkelte elevens opplevelse av det psykososiale miljøet.

I henhold til opplæringslova § 13-10 (2) må kommunen ha et forsvarlig system for vurdering av om kravene blir oppfylt.

Kommunen må kunne dokumentere et internkontrollsystem som sikrer at elevene får oppfylt sin rett til et godt psykososialt skolemiljø. Systemet må regulere arbeidet som foregår på systemnivå, men også på individnivå.

Råde kommune har utarbeidet en handlingsplan mot mobbing. Målet med planen er at alle elever skal oppleve et trygt og godt arbeidsmiljø fritt for mobbing på skolen. Planen har fire innsatsområder:

- Avdekke mobbing
- Løse mobbesaker
- Forebygge mobbing
- Kontinuitet i arbeidet mot mobbing

Avdekke mobbing

Kommunen har som mål å avdekke mobbing som foregår ved skolene. Planen beskriver synlige atferdsmessige tegn som barn og unge som blir mobbet, og som mobber, kan vise.

Tiltak:

Elevundersøkelser

Årlig elevundersøkelse i vårhalvåret
1.-2. trinn

Kontaktlærer skal ha elevsamtaler og utviklingssamtaler hvor mobbing er fokus. Foresatte skal informeres i forkant av undersøkelsen.

3.-7. trinn

Kontaktlærer eller annen lærer som kjenner elevene godt gjennomfører respektundersøkelsen i mai. Foresatte skal informeres i forkant av undersøkelsen.

5.-7. trinn

Kontaktlærer eller annen lærer som kjenner elevene godt gjennomfører elevundersøkelsen¹¹ fra Utdanningsdirektoratet hver høst.

Sosiallærer er ansvarlig for å tilrettelegge og sette i gang elevundersøkelsen. Kontaktlærer har ansvar for gjennomføring. Resultatene bearbejdes og offentliggjøres av ledelsen og sosiallærer, som også har ansvar for å sette i verk nødvendige tiltak. Rektor har ansvar for at resultatene blir tatt opp i personalgruppen, samt i alle rådsorganene (foreldreråd, elevråd, samarbeidsutvalg og skolemiljøutvalg). Samtlige forannevnte har et ansvar for å ta tak i negativ utvikling og komme med forslag til tiltak.

Vakt og tilsynsordninger (lokale tilpasninger)

Skolens område er delt inn i soner hvor hver sone har en navngitt vakt. Vaktene bærer synlige vester med navn. I sikker sone (et område hvor elevene vet at det alltid skal være en voksen) skal det alltid være en vakt. Inspeksjonen kan forsterkes i spesielle tilfeller (eks. ved melding om konflikter eller snøfall). Hver enkelt vakt er ansvarlig for å:

- komme tidsnok ut
- være tilstede i vaktområdet
- holde oversikt
- være i bevegelse

---

¹¹Skolene kan bestille og gjennomføre undersøkelsene fra 1. oktober og siste frist for gjennomføring høsten 2015 er 8. januar. Resultatene blir publisert i mars.

- ta oppgaven alvorlig
- gripe inn ved uønskede hendelser – stoppe krenkende ord og handlinger og mobbing
- melde fra ved fravær
- informere kontaktlærer dersom man har grepet inn i en større konflikt

Kommunikasjon lærer-elev-foresatte

- Læringssamtaler

Kontaktlærer er ansvarlig for å forberede og gjennomføre faste læringssamtaler. Mobbing skal tas opp under punktet sosial fungering og oppførsel. Hver elev bør ha minst to læringssamtaler hvert halvår.

- Klasseforeldremøter

Mobbing skal være tema på foreldremøter. Skolen har egen plan for hvilke temaer innenfor mobbeproblematikken som skal tas opp på de ulike årstrinnene.

- Utviklingssamtaler

Kontaktlærer er ansvarlig for å gjennomføre utviklingssamtale med elev og foresatt hvert halvår. Sosial fungering og oppførsel er et fast punkt i samtalen. Samtalen skal være skriftliggjort etter mal, undertegnet av foresatt og arkivert i elevmappe.

- Samarbeid med FAU

Skolens ledelse skal i samarbeid med FAU informere alle foreldre om mobbing, resultater fra elevundersøkelsen og komme med forslag til tiltak.

- Mobbing som tema i klassene

Mobbing skal være et tema som tas opp jevnlig i klassene i løpet av skoleåret. Skolen skal ha en egen plan for hvilke tema innenfor mobbeproblematikken som skal tas opp på de ulike årstrinnene. Skolens plan for læring av sosiale ferdigheter ses i sammenheng med denne.

Handlingsplikt ved mistanke om mobbing (lokale tilpasninger)

Når mistanke om mobbing er tilstede har alle ansatte en plikt til å skaffe mer informasjon gjennom observasjon, samtale med antatt offer, foreldre og eventuelt andre. Sosiallærer

er ansvarlig for systematisk informasjonsinnhenting fra elevene, ved bruk av verktøyet "Innblikk" av Tove Flack. Rektor er ansvarlig for å samordne informasjon og kan bruke personalmøter/teammøter som arena for samordning av informasjonen og tiltak. Planen viser til skolens reaksjonstrapp.

Løse mobbesaker

Kommunen har som mål å ta ansvar og initiativ for å stoppe mobbing. Skolens felles strategi skal sikre at lærere og foresatte som tar opp en sak vet at den blir seriøst behandlet, etter retningslinjer man er enige om. Alle avdekkede mobbesaker bør følge ansvarskjeden; observatør-kontaktlærer-rektor-hjelpeapparat, jf. skolens reaksjonstrapp.

Handlingsplikt ved melding om, og avdekking av mobbesaker

Prosedyre ved melding om eller avdekking av mobbing starter på samme måte som ved mistanke om mobbing – undersøkelser og observasjon for å samle informasjon. Samtalene skal gjennomføres etter prosedyre beskrevet i "Zero" – Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning sitt program mot mobbing. Undersøkelser, samtaler og avtaler/vedtak skal skriftliggjøres. Det skal føres logg underveis i arbeidet med den enkelte sak. Skolens handlingsplikt dokumenteres i et kapittel 9A-brev.

Vedtaksplikt ved melding om, og avdekking av mobbesaker

Etter at informasjon er samlet inn vurderer rektor om det skal fattes et enkeltvedtak i tråd med forvaltningsloven. Det skal alltid fattes et vedtak i saker hvor elever, foresatte eller deres representanter har bedt om tiltak for å bedre det psykososiale miljøet. Enkeltvedtaket skal inneholde:

- De faktiske forhold som vedtaket bygger på
- Vurdering av om eleven har fått sin rett ivaretatt
- Eventuelle tiltak og begrunnelse for valg av tiltak

- Hvordan tiltakene skal følges opp og evalueres
- Tydelig konklusjon
- Informasjon om foresattes klagerett

Når tiltakene evalueres vurderes også behovet for nytt vedtak.

Samarbeid med andre instanser

Det kan være aktuelt å samarbeide med instanser utenfor skolene. Skolene har etablert følgende samarbeid:

- Samarbeidsmøte med PPT to ganger pr. måned. Skolens ledelse er ansvarlig for å innkalle til møte.
- Tverrfaglig møte med PPT, barnevern og helsestasjon to ganger i halvåret. Skolens miljøterapeut/sosiallærer er ansvarlig for å kalle inn.
- Politiråd med barnevern, utekontakt, allaktivitetshus og politi to ganger i halvåret. Folkehelsekoordinator er ansvarlig for å kalle inn.

I tillegg er helsesøster tilgjengelig på skolene en gang i uken og PPT er tilgjengelig for råd og veiledning.

Kommunen har også etablert et beredskapsteam mot mobbing. Teamet skal kun kontaktes i de tilfeller hvor skolens arbeid ikke har ført frem eller i de tilfeller hvor foreldre/foresatte opplever at skolen ikke har tatt tilstrekkelig tak i saken.

Arbeid i etterkant av en mobbesak

Etter at det er satt i verk tiltak og/eller saken er løst må det arbeides strategisk overfor enkeltelevne for å hjelpe elevene, samt hindre fremtidig mobbing. I tillegg skal saken evalueres med sikte på å vurdere om organisering og prosedyrer har fungert godt nok.

Forebygge mobbing

Kommunen har satt seg som mål at alle elever skal oppleve et godt arbeidsmiljø.

Relasjon lærer-elev

Læreren må være en tydelig autoritativ voksen som eleven kan ha tillit til. Lærerne må kontinuerlig jobbe for å bygge en god relasjon til hver enkelt elev.

Følgende tiltak bidrar til relasjonsbygging:

- Gode klasseledere som ser den enkelte elev
- Gjennomføring av elevsamtaler
- Gjennomføring av utviklingssamtaler

Relasjon lærer-klasse

Læreren må utøve god klasseledelse på en slik måte at klassen/gruppen oppleves som et trygt sted for alle elevene. Dette innebærer:

- Utarbeide og følge opp skolens standard
- Føre kontroll med skolearbeid og sosial atferd
- Gripe inn overfor uønsket atferd

I tillegg bidrar disse tiltakene til høy kvalitet:

- Teamorganisering - elevene har færrest mulig voksne å forholde seg til
- Alle voksne følger felles reglement og pedagogiske føringer
- Tid til klasserådsarbeid

Relasjon elev-elev

Elevene i klassen/gruppen må ta vare på hverandre. De voksne må arbeide for at alle føler seg inkludert og at elevene viser omtanke og respekt for andres synspunkter. For å bidra til høy kvalitet på relasjonene skal følgende tiltak iverksettes:

- Varierte undervisningsformer som legger til rette for elevmedvirkning og ulike samarbeidsformer
- Kontinuerlig arbeid med klasse- og skolemiljø
- Aktivt elevråd med reell innflytelse og ansvar i saker om læringsmiljø
- Aktiviteter i skolens årshjul
- Læring av sosial samhandling og å oppnå og holde på vennskap

Relasjon lærer-foresatt

Relasjonen mellom lærer og foresatte skal være preget av respekt, tillit og samarbeidsvilje. Dette innebærer god kommunikasjon mellom hjem og skole. Skolen er ansvarlig for å legge til rette for samarbeid. Følgende tiltak iverksettes for å bidra til høy kvalitet:

- Utviklingssamtaler
- Felles arrangementer på skolen
- Foreldrebesøk i skolehverdagen
- Foreldremøter
- Klassekontaktmøter
- Organisering av felles turer

Relasjon lærer-foreldregruppe

Skolen skal ha et åpent og aktivt samarbeid med foresatte som gruppe. Dette innebærer at skolen må ha rutiner som involverer foresatte på klasse- og skolenivå. Følgende tiltak skal bidra til høy kvalitet:

- Kontaktlærer forbereder foreldremøter sammen med klassekontaktene
- Skolens ledelse deltar på klasseforeldremøter ved behov
- Foresatte mottar informasjon i form av ukebrev og fra læringsplattformen "It's learning"
- Foresatte deltar i utviklingsprosesser
- To møter i samarbeidsutvalget i halvåret
- To møter i skolemiljøutvalget i året
- Skolens ledelse har et aktivt samarbeid med FAU

Skolestart

Skolestarten skal være forutsigbar, trygg og gi alle elever en positiv opplevelse. Det er utarbeidet prosedyre for "God skolestart".

Klasse/gruppetart

Lærerne skal møte klassen/gruppen på en måte som signaliserer trygg ledelse og ivaretagelse. Det er utarbeidet standard for god klasseledelse.

Overgang fra barnehage til skole og ved skifte av skole

Overganger skal oppleves som forutsigbare og trygge for elevene. Det er utarbeidet en felles

kommunal plan for sikring av gode overganger.

Sikring av arenaer (lokale tilpasninger)

Skolen skal ha prosedyrer som gjør at skolegård, toaletter, gymsal, SFO og skolevei oppleves som trygge steder. For å sikre dette skal følgende tiltak iverksettes:

- Inspeksjon på de ulike arenaene
- Følge til skolebuss hver dag
- Samarbeid med foresatte om trygg skolevei

Fokus på mobbing i forebyggende arbeid

Elevene skal utvikle kunnskap om temaet mobbing og bygge opp holdninger som vil motvirke mobbing.

For å synliggjøre det forebyggende arbeidet skal skolen gjennomføre en sosiometrisk undersøkelse i hver klasse ved oppstart av skoleåret. Funnene skal danne grunnlag for utvikling av kunnskap om mobbing og valg av satsningsområde. Elevene blir ansvarliggjort gjennom aktiv deltakelse og refleksjon. Planen tas opp på foreldremøtet.

Kontinuitet i arbeidet mot mobbing

Kommunen har som mål at skolens arbeid med å forebygge, avdekke og stoppe mobbing foregår kontinuerlig.

For å sikre kontinuitet i tiltakene settes faste tiltak inn i en kalender over skoleåret.

Årshjulet viser hvilke oppgaver som skal gjennomføres, til hvilket tidspunkt, og hvem som er ansvarlig for de ulike oppgavene. I tillegg til tiltakene som er beskrevet ovenfor skal skolen blant annet:

- Gjøre planen kjent for elever, ansatte og foresatte
- Evaluere sitt forebyggende og holdningsskapende arbeid
- Evaluere vakt- og tilsynsordningen to ganger pr. år
- Revidere handlingsplanen årlig

6.2 Elektronisk spørreundersøkelse

Mobbing - skolens psykososiale miljø

Spørsmålene i undersøkelsen handler om kommunens arbeid med elevenes psykososiale miljø.

Vi ønsker å belyse kjennskap til kommunens handlingsplan mot mobbing, men også oppfatninger om skolens arbeid med å forebygge, avdekke og håndtere mobbing/krenkende atferd generelt.

Din identitet vil holdes skjult.

Les om retningslinjer for personvern. (Åpnes i nytt vindu)

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Actions vil skje for følgende alternativer:

- Nei : Gå til slutten

1) Har du vært kontaktlærer på en av skolene i Råde skoleåret 2014/2015

Ja

Nei

2) Ved hvilken skole var du kontaktlærer skoleåret 2014/2015?

Karlshus

Spetalen

Ungdomsskolen

Psykososialt miljø handler om de mellommenneskelige forholdene ved skolens miljø. I et godt psykososialt miljø opplever elevene trygghet og sosial tilhørighet, fritt for krenkende atferd og mobbing. Kvaliteten på

det psykososiale miljøet avhenger av hvordan den enkelte elev subjektivt opplever læringsmiljøet.

Påstandene nedenfor handler om din opplevelse av elevenes psykososiale miljø.

Påstandene besvares i en skala fra 1-6 hvor 1 er "Helt uenig" og 6 er "Helt enig"

3) Elevenes psykososiale miljø

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
Elevene som jeg er kontaktlærer for har et godt psykososialt miljø	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elevene på skolen har et godt psykososialt miljø	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4) Har du kommentarer til påstandene ovenfor?

5) Har elevens opplevelse av det psykososiale miljøet vært tema i samtale med den enkelte elev?

- Ja
- Nei

Kommunen utarbeidet en handlingsplan mot mobbing i 2013. Skolene kan ha utarbeidet egne lokale varianter av planen.

6) Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan?

- Ja, jeg kjenner planen godt
- Ja, jeg kjenner deler av planen
- Nei, jeg er ikke kjent med planen

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

- (Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? er lik Ja, jeg kjenner deler av planen

- eller
- Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? *er lik* Ja, jeg kjenner planen godt

•)

Påstandene besvares i en skala fra 1-6 hvor 1 er "Helt uenig" og 6 er "Helt enig"

7) Handlingsplan mot mobbing

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
Planen er nyttig i skolens arbeid med å forebygge mobbing og krenkende atferd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Planen er nyttig i skolens arbeid med å avdekke mobbing og krenkende atferd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Planen er nyttig i skolens arbeid med å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Planen bidrar til kontinuitet i skolens arbeid mot mobbing og krenkende atferd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

• (

- Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? *er lik* Ja, jeg kjenner deler av planen
- eller
- Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? *er lik* Ja, jeg kjenner planen godt

•)

Påstandene besvares i en skala fra 1-6 hvor 1 er "I svært liten grad" og 6 er "I svært stor grad"

8) I hvilken grad tror du at elevene kjenner handlingsplanens innhold?

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Vet ikke
1	2	3	4	5	6		

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for

respondenten:

- (Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? *er lik* Ja, jeg kjenner deler av planen
- eller
- Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? *er lik* Ja, jeg kjenner planen godt

•)

9) På hvilken måte er planen gjort kjent for elevene?

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

- (Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? *er lik* Ja, jeg kjenner deler av planen
- eller
- Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? *er lik* Ja, jeg kjenner planen godt

•)

Påstandene besvares i en skala fra 1-6 hvor 1 er "I svært liten grad" og 6 er "I svært stor grad"

10) I hvilken grad tror du at foresatte kjenner handlingsplanens innhold?

1 2 3 4 5 6 Vet ikke

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

- (Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? *er lik* Ja, jeg kjenner deler av planen
- eller
- Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? *er lik* Ja, jeg kjenner planen godt

•)

11) På hvilken måte er planen gjort kjent for foresatte?

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

• (

- Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? *er lik* Ja, jeg kjenner deler av planen
- eller
- Hvis Er du kjent med kommunenes/skolens handlingsplan? *er lik* Ja, jeg kjenner planen godt

•)

12) Har du kommentarer til kommunens/skolens handlingsplan mot mobbing?

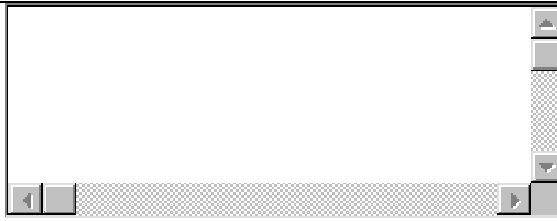
Nedenfor har vi en påstand om din opplevelse av å bli involvert i skolens systematiske arbeid med elevenes psykososiale miljø. Med systematisk arbeid tenker vi på arbeid med å utarbeide, iverksette og evaluere tiltak som fremmer et godt psykososialt miljø, eksempelvis handlingsplan mot mobbing, og rutiner og retningslinjer for arbeidet.

Påstanden besvares i en skala fra 1-6 hvor 1 er "I svært liten grad" og 6 er "I svært stor grad"

13) Skolens systematiske arbeid

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
I hvilken grad opplever du å bli involvert i skolens systematiske arbeid med elevenes psykososiale miljø?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14) Har du kommentarer til påstanden ovenfor?

Nedenfor ønsker vi at du tar stilling til påstander knyttet til skolens arbeid med å forebygge, avdekke og håndtere mobbing og krenkende atferd. Her er det skolens samlede system og klassens praksis vi ønsker at du skal vurdere.

Påstandene besvares i en skala fra 1-6 hvor 1 er "Helt uenig" og 6 er "Helt enig"

15) Forebygge mobbing/krenkende atferd

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
Vi har et godt system for å forebygge mobbing og krenkende atferd på skolen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi arbeider aktivt med å forebygge mobbing og krenkende atferd i klassen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

16) Avdekke mobbing/krenkede atferd

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
Vi har et godt system for å avdekke mobbing og krenkende atferd på skolen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi arbeider aktivt med å avdekke mobbing og krenkende atferd i klassen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17) Løse saker med mobbing/krenkende atferd

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
Vi har et godt system for å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd på skolen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi arbeider aktivt med å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd i klassen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

18) Har du kommentarer til påstandene ovenfor?

Påstandene besvares med en skala fra 1-6 hvor 1 er "I svært liten grad" og 6 er "I svært stor grad"

19) I hvilken grad mener du "iltakene" nedenfor fremmer et godt psykososialt miljø på skolen?

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
Elevsamtaler	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elevundersøkelsen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deltakelse i respektprogrammet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deltakelse i læringsmiljøprosjektet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bruk av "Zero" - programmet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
PPTs systemrettede arbeid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Beredskapsteam mot mobbing	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiallærerfunksjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Handlingplan mot mobbing	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rutiner for håndtering av mobbesaker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fokus på klasse miljø	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

20) Har du kommentarer til tiltakene nevnt ovenfor?

21) Er det andre tiltak du mener er viktig i arbeidet med skolens psykososiale miljø?

22) Har du hatt mistanke om at en elev har blitt utsatt for mobbing eller krenkende atferd?

- Ja
 Nei

23) Er det avdekket mobbing eller krenkende atferd overfor elever i klassen?

- Ja
 Nei

Påstandene nedenfor handler om håndtering av mistanke om at en elev blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd og håndtering av avdekket mobbing/krenkende atferd. Ta utgangspunkt i din erfaring fra en slik situasjon, eller hvordan du ville håndtert situasjonen dersom den skulle oppstå.

Påstandene besvares i en skala fra 1-6 hvor 1 er "Helt uenig" og 6 er "Helt enig"

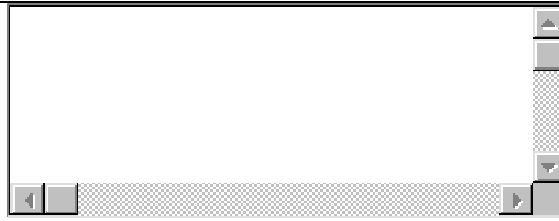
24) Mistanke om mobbing/krenkende atferd

	1	2	3	4	5	6
Jeg vet hvordan jeg skal gå frem for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg vet hvordan jeg skal dokumentere arbeidet jeg gjør for å avdekke eventuell mobbing eller krenkende atferd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mitt ansvar i dette arbeidet er tydelig definert	☐	☐	☐	☐	☐	☐

25) Håndtering av mobbing/krenkende atferd

	1	2	3	4	5	6
Jeg vet hvordan jeg skal gå frem for å håndtere mobbing eller uønsket/krenkende atferd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg vet hvordan jeg skal dokumentere arbeidet jeg gjør i forbindelse med mobbing eller uønsket/krenkende atferd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mitt ansvar i dette arbeidet er tydelig definert	☐	☐	☐	☐	☐	☐

26) Har du kommentarer til påstandene ovenfor?

27) Har du andre kommentarer til kommunens arbeid med elevenes psykososiale arbeid eller til spørreundersøkelsen?

© Copyright www.questback.com. All Rights Reserved.